ב״ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

תורת חובות הלבבות

שער היחוד

אידיש

101

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תש״מ לפ״ק

תורת
חובות הלבבות

מהרב הגדול החסיד

רבנו בחיי הדין הספרדי בר״י זצ״ל

איבערזעצט אין אידיש

פון א. ד. אָגוז

HEBREW PUBLISHING COMPANY
NEW YORK

פאַרוואָרט פון איבערזעטצער

ווען איך בין אַ יונגער אינגעל געווען, נאָך ניט קיין בר־מצוה, האָב איך געלערענט אין דער שטאָדט פרוזין, ניט ווייט פון מיין געבורטס־שטעדטעל קארטוז בערעזע, גראָדנער גובערניע. איך האָב דאָרט געלערענט אין דער תלמוד תורה אָדער קליינע ישיבה, וואָס פרוזין האָט דאמאָלס געהאַט. דער העכסטער מלמד פון דעם לעהר־אנשטאַלט איז געווען אַ איד אַ זקן, ר׳ איטשע נאָטע, האָט ער געהייסען. פלעגט דער ר׳ איטשע נאָטע זאָגען אַ שיעור „חובות הלבבות" פאַר אַן עולם, אין אַ בית המדרש.

איינמאָל איז מיר אויסגעקומען צו הערען דעם שיעור און דאָס האָט אויף מיר געמאַכט אַ זעהר גוטען איינדרוק. הגם מיין יונגער, קינדערשער מח׳ל האָט ניט געקענט ריכטיג באגרייפען די לעהרען פון דעם רבנו בחיי, האָב איך דאָך געפיהלט אין דעם אַן עונג רוחני און אָנשטאָט צו חזר׳ן מיין שיעור גמרא, אָדער מאַכען אַ „לייענען", וואָס דער רבי פלעגט מיר ארויסגעבען, האָב איך זיך אָנגעהויבען צורוקען צו ר׳ איטשע נאָטע׳ס „חובות הלבבות שיעור.

דער „חובות הלבבות" איז מיר אָזוי באליבט געוואָרען, אַז איך פלעג כמעט ניט פאַרפעהלען אַ טאָג צו שטעהן אָדער זיצען פון ווייטען און אויפ־מערקזאַם צוהערען יעדעס וואָרט. ארייגרוקען זיך צווישען די „גרויסע" האָב איך ניט געוואַגט, און מען וואָלט עס מיר אפשר ניט געלאָזט אויך. ווי קומט אַ אינגעל צו „חובות הלבבות"? האָב איך דעם שיעור צוגעהערט, אָזוי צו זאָגען, בגנבה.

ר׳ איטשע נאָטע איז געווען אַ גרויסער בעל מסביר און ער האָט עס ארויסגעגעבען זעהר שעהן, מיט אַ פיינעם ניגון, וואָס האָט זיך געפּאַסט צו דעם. עס קען זיין, אַז דער ניגון האָט מיך אפשר מעהר צוגעצויגען ווי די ווערטער, אָבער סאי ווי סאי האָב איך זיך פערליעבט אין דעם דאָזיגען ספר און בין פון איהם בעגייסטערט געווען.

איך האָב, ווען נור איך האָב געהאַט די געלעגענהייט, אליין פּרובירט ארייגקוקען אין „חובות הלבבות", אָבער דאָס איז פאַר מיר געווען אַ צו שווע־רער לימוד און איך האָב איהם ניט געקענט פערשטעהן. איך האָב פּרובירט ארויסהעלפען זיך מיט׳ן „עברי טייטש", אָבער אַלץ אָהן ערפאָלג.

האָב איך מקנא געווען דעם אַלטען למדן ר׳ איטשע נאָטע, וואָס אי־ בענאַבט מיט אַזאַ איינענשאַפט, אַז ער לעגט ממש אריין די ווערטער אין מויל אריין.

ווען איך בין עלטער געוואָרען, האָב איך זיך ווידער גענומען צום „חובות הלבבות", אָבער עס איז מיר אַלץ שווער געווען דורכצוקריכען אַ פּרק און פערשטעהן איהם ריכטיג. איך האָב זיך בענוצט מיט מפורשים אויפ׳ן ספר, אָבער עס איז מיר אַלץ ניט אָנגעקומען לייכט, איבערהויפּט דעם שער היחוד, האָב איך גאָר ניט געקענט „צוקייען".

פאַרוואָרט פון איבערזעצער

און די צייט לויפט. איך בין נאָך עלטער געוואָרען, בין געוואָרען א שטיקעל „משכיל" און געלייענט פערשידענע ביכלאך און ביכער אין העברעאיש און אידיש. דער „חובות הלבבות" איז מיר אלץ פון זינען ניט ארויס און איך פלעג אין איהם אריינקוקען און מעהר פערשטעהן. אָבער אלץ צו האמטענע, מיט צופיעל אָנשטרענגונג. און בעטראכטענדיג דעם ספר פאר זעהר א נוצליכען און וויכטיגען, פלעגט מיך אָפט פערדריסען וואָס ער איז פערפאַסט אָדער איבערזעצט געוואָרען אין א שווערען לשון. אזא ספר — האָב איך געטראכט — איז נוצליך פאר אלעמען, פאר פּראָסטע מענשען אזוי גוט ווי פאר לומדים, האָט ער געדארפט זיין אין א לייכטער שפּראך, פערשטענדליך צו אלעמען.

די אידישע ליטעראטור איז שוין דאמאָלס געווען פערנאאנדערגעבליהט. עס זיינען שוין געווען אידישע צייט־שריפטען און ביכער, ניט אין אמאָליגען דייטשמעריש, נור אין ריינעם און שעהנעם מאמע־לשון. האָב איך געטראכט, אז אימיצער וואָלט געטהאָן א גוטע זאך ווען ער זעצט איבער דעם „חובות הלבבות" אין א ריינעם, פערשטענדליכען אידיש. און אזוי ווי דער רבנו בחיי דערצעהלט אין זיין הקדמה צום „חובות הלבבות", אז איהם האָט געוואונדערט ווארום עס האָט זיך ניט געפונען א מחבר וואָס זאָל פערפאסען אזא ספר, אזוי האָב איך זיך געוואונדערט ווארום עס געפינט זיך ניט איינער פון די אידישע שרייבער וואָס זאָל דיעזען וויכטיגען ספר איבערזעצען אין א ריינעם, גלאטען אידיש, וואָס אלע זאָלען קענען לערנען אָדר לייענען און פערשטעהן.

און איך האָב געטראכט: „מתי תבא לידי ואקימנה" — אויב איך וועל אמאָל האָבען די געלעגענהייט, וועל איך זיך נעהמען די מיה צו טהאָן דאָס.

און אן אָנוויזונג אויף אזא געלעגענהייט איז שפּעטער געקומען. איך בין א אידישער שרייבער געוואָרען דאָ אין אמעריקא מיט אריבער צוואנציג יאָהר צוריק. מיין ערשטע שרייבערישע קאריערע האָב איך אָנגעפאנגען אין „טעגליכען אידישען העראָלד", א צייטונג וואָס איז אונטערגעגאנגען מיט א יאָהר צוואנציג צוריק. דער רעדאקטאָר איז דאמאָלס געווען דער פערשטאָרבענער מ. הערמאלין. איך האָב מיט איהם גערעדט וועגען איבערזעצען דעם „חובות הלבבות" פאר דער צייטונג, אָבער ער האָט מיר געזאָגט, אז פאר אזא ספר איז א טעגליכע צייטונג ניט קיין פּלאַץ.

איך בין נאכהער אָנגעקומען אין די געוועזענע „ווארהייט". דיעזע צייטונג איז געווען, אזוי צו זאָגען, א האלב ראדיקאלע און דאָרט, האָב איך אליין געדענקט, איז ניט קיין פּלאַץ פאר'ן „חובות הלבבות".

שפּעטער בין איך געוואָרען שטענדיגער מיטארבייטער אין „מאָרגען זשורנאל", וואו איך בין נאָך איצט אויך בעשעפטיגט, אָבער צוליעב געוויסע אורזאכען האָב איך אלץ מיין אידעאל ניט געקענט פערווירקליכען. נעהמען די גאנצע ריזיקע אויף זיך און איבערזעצען דעם ספר גלייך אין א בוך, האָבען מיר די אומשטענדען ניט ערלויבט. אגב האָב איך א ביסעל מורא געהאט. אמעריקא, א פרייע מדינה, ווער ווייסט, אויב אזא ספר וועט דאָ אָנגענומען ווערען, וועט זיין מרוצה לקהל.

ענדליך אָבער איז מיין חלום פאָרט פערווירקליכט געוואָרען. א דאנק די ערמוטהיגונג פון די רעדאקטאָרען פון „מאָרגען זשורנאל" האָב איך זיך

געקומען צו דער ארבייט און האָב דעם „חובות הלבבות" איבערזעצט פאר'ן „אמעריקאנער", א וואָכענבלאט וואָס ווערט ארויסגעגעבן פון די ארויסגעבער פון „מאָרגען זשורנאל".

עס איז מיר איצט אויך ניט אָנגעקומען אזוי לייכט און איך האָב געגוג מיה און ענערגיע אוועקגעלעגט אויף דעם, אָבער מיין ארבייט איז ב"ה געווען אָנגעלעגט. די לעזער פון „אמעריקאנער" האָבען מיין ווערק אויפגענומען מיט גוטע מיינונגען און טיילווייז מיט בעגייסטערונג. דאָס האָט מיר געגעבען מעהר מוטה אָפּצודרוקען דעם ספר אין בוך פאָרם, און מיר דאכט, אז עס איז ארויסגעקומען א כלי שלמה.

איך האָב זיך געגומען די מיה צו פּאָפּולאריזירען די שפּראך אזוי פיעל ווי מעגליך. איך האָב דורכגעלאָזט מאנכע טערמינאָלאָגישע ווערטער און זיי אויסגעטייטשט אין איינפאכען אידיש. איך האָב ערגיץ ניט בענוצט קיינע „פוט־נאָוטס", בעמערקונגען אָדער אויסטייטשונגען אונטען. איך האָב געמאכט א פעראייניגונג, א קאָמבינאציע פון טעקסט מיט דעם פירוש צוזאמען.

און דאָס, גלויב איך, איז בעסער ווי „הערות", בעמערקונגען וואָס מען דארף זוכען אונטען, ווייל דער לעזער דארף זיך ניט שטערען און ער לייענט גלייך און ווייס און פערשטעהט וואָס ער לייענט.

איך האָב דורכאויס נאָכגעפאָלגט די העברעאישע איבערזעצונג פון רבנו יהודה ן' תבון. דערביי האָב איך זיך בענוצט מיט פערשיעדענע פירושים און אויסגעקליבען די בעסטע און לייכטסטע, וועלכע איך האָב צוזאמענגעפלאָכטען מיט'ן טעקסט, מיט די ווערטער פון גוף הספר. איך האָב חלילה ניט געזאָגט דאָס וואָס דער רבנו בחיי האָט ניט געמיינט און האָב דורכאויס ארויסגעגעבען זיינע אידעען און פילאָזאָפישע געדאנקען, קיין זאך ניט פערפעהלט, אָבוואָהל איך האָב מיר ערלויבט אין פלעצער אביסעל מקצר צו זיין, אויס בעקוועמ־ליכקייט פאר'ן לעזער. דער תוך איז אָבער פערבליבען גאַנץ, אונבעריהרט. אין שער היחוד האָב איך אויך דורכגעלאָזט מאנכע שטעלען, ווייל זיי זיינען שוועהר ארויסצוגעבען און מאכען פערשטענדליך פאר יעדען.

און דעריבער, ווייל איך האָב פעראייניגט דעם גוף הספר מיט קאָמענ־טארען, איז דער „חובות הלבבות אין אידיש" ארויסגעקומען א סך א גרעסערער ספר ווי ער איז אין העברעאיש. איך האָב אין איהם קיין אייגענס גאָר ניט צוגעגעבען, בלויז אויסגעטייטשט און ערקלעהרט דאָס וואָס דער רבנו בחיי האָט געזאָגט און געמיינט.

ווי געזאָגט, האָב איך אין דעם ספר חלילה גאָר ניט געענדערט. איך האָב מיר אָבער ערלויבט צו ענדערען א טהייל פון די פרקים פאר די בעקוועמ־ליכקייט פון די לעזער.

אין אָריגינאל זיינען מאנכע פרקים קליינע, וואָס ענטהאלטען בלויז איינינע שורות. און מאנכע צו לאַנגע. דער רבנו בחיי האָט אויך צום אָנפאַנג פון יעדען שער א „פתח השער", א מין פאָררעדע, א קורצע ערקלערונג וועגען וואָס פאר אן ענין אין דעם בעטרעפענדען שער ווערט גערעדט. איך האָב די „פתחים" פעראייניגט מיט די פרקים און אין פעלע פעראייניגט צוויי פרקים צוזאמען, אָדער פערקעהרט: געטהיילט איין פרק אויף צוויי פרקים, כדי עס זאָל זיין בעסער און בעקוועמער צו לייענען אָדער לערנען דעם ספר אין מעסינע

פאָרוואָרט פון איבערזעטצער

פאַרציאָנען, ניט דאַרפען אָפּשטעלען זיך צו אָפּט אָדער לייענען צופיעל בנשימה אחת.

דאָס מאַכט ניט קיין שטערונג. דער אינהאַלט פערבלייבט דער זעלבער, די געדאַנקען די זעלבע און קיין ענין אָדער געדאַנק ווערט ניט אָפּגעהאַקט אין מיטען.

ווי געזאָגט, איז דער „חובות הלבבות" אין אידיש געווען געדרוקט אין „אַמעריקאַנער". זיינען, ווי געוועהנליך, אריינגעפאַלען אין ספר אַ ביסעל דרוק־פעהלערען. עס איז שווער, אָדער טעכניש אונמעגליך אויסצופיהרען, אַז אַ צייטונג אָדער אַ צייט־שריפט זאָל אינגאַנצען ריין זיין פון דרוק־פעהלערען. ביים צוזאַמענשטעלען מיין ווערק אַלס ספר, האָב איך אויסגעבעסערט די דרוק־פעהלערען און אויך מיינע אייגענע געמאַכטע פעהלערען, אַזוי ווייט ווי איך האָב זיי געקענט געפינען. איך האָב ניט געשפּאָרט קיין מיה און זיך גע־סטאַרעט, אַז מיין ווערק זאָל זיין פאָלקאָם, און עס איז מיט גאָטס הילף, דאַכט מיר, ארויסגעקומען אַ דבר מתוקן.

אָבער שגיאות מי יבין. מעגליך אַז איך האָב פאָרט עפּעס פערזעהן און ניט ארויסגעבראַכט ריכטיג. בעט איך ענטשולדיגונג און מען זאָל מיך ניט חושד זיין אַז איך האָב אַבזיכטליך עטוואָס געפעלשט.

אויב עס געפינען זיך וועלכע ניט איז טעות'ן אין דעם ספר, בעט איך די לעזער זיי זאָלען מיר אויפמערקזאַם מאַכען אויף דעם און איך וועל זיי העכסט דאַנקבאַר זיין און זעהן אַלעס פערריכטען איה"ש אין אַ צווייטע אויסגאַבע.

בעזרת השם, כ"א תמוז, תרפה, ברוקלין, ניו יאָרק.

אהרן דוד ב"ר גדליהו אָגוז,

יליד קאַרטוז בערעזע, פלך גראָדנאָ.

לה' הארץ ומלואה
ספרית הרב אהרן ווייגרטן
איש ירושלים

דער רבנו בחיי, זיין רעליגיעזע פילאָ־זאָפיע און וועלט־אנשויאונגען

א.

די ביאָגראַפיע פון רבנו בחיי, דער מחבר פון דיעזען ספר, איז אונז ניט בעקאַנט. די געשיכטע דערצעהלט ניט פון זיין לעבענס־בעשרייבונג, פון זיין יחוס און עס איז אַפילו ניט פעסטגעשטעלט אין וועלכע צייט ער האָט געלעבט. מאַנכע ווילען האָבען אַז ער האָט געלעבט אין עלפטען יאָהרהונדערט, אַנדערע זיינען אין דער מיינונג — אין צוועלפטען יאָהרהונדערט, און עס איז אויך דאָ אַ דעה, אַז ער איז געבוירען געוואָרען נאָך שפּעטער.

דאָס איז אָבער קיין ספק ניט, אַז ער איז געבוירען געוואָרען און געלעבט אין שפּאַניען אונטער די ממשלה פון די אַראַבער, בעת אידען איז דאָרט געגאַנגען גוט און זיי האָבען ניט גע׳חלומ׳ט פון אינקוויזיציע און גירוש. מען גלויבט, אַז ער האָט געוואָהנט אין דער שטאָדט סאַרגוסאַ, וואו ער איז געוועזען אַ דין, ווייל אַזוי רופט ער זיך: „רבנו בחיי בר יוסף אבן פקודה הדין“.

וואָס פאַר אַ דין ער איז געוועזען, ווייס מען אויך ניט. עס איז ניט בעקאַנט אויב ער איז געוועזען אַ אידישער דין, וואָס האָט בלויז גע׳פסק׳נט דיני תורה אָדער אפשר אַ רעגיערונגס דין, אַ ריכטער, ווייל אין שפּאַניען האָבען צו יענער צייט אידען פערנומען הויכע רעגיערונגס שטעלען. און אפשר ביידע צוזאַמען, אי אַ דין, אי אַ רעגיערונגס ריכטער.

עס איז אַפילו דאָ אַ שטיקעל סברא, אַז דער רבנו בחיי האָט ניט פערטראָטען קיין רעגיערונגס שטעלע. אין זיין הקדמה צום „חובות הלבבות“ זאָגט ער: „ושאינני בקי בצחות לשון הערבי“ — איך בין ניט קלאָהר, איך בין ניט בעהאַוועגט אין דער ריינער אַראַבישער שפּראַך און דעריבער האָב איך מורא געהאַט צוטרעטען צו דער אַרבייט צו שרייבען דיעזען ספר, וועלכען איך האָב בעשטימט צו פערפאַסען אין אַראַביש, די שפּראַך וואָס די מענשען פון מיין דור פערשטעהען. און אַ רעגיערונגס ריכטער, איז דער שכל מחיב, מוז גוט פערשטעהן די לאַנדס־שפּראַך.

אָבער קיין בעגניגענדע ראיה איז דאָס ניט. עס קען זיין, אַז ער איז פאָרט געוועזען אַ רעגיערונגס־ריכטער, אי אַ אידישער דין. וואָרום נאָך אַלעמען האָט ער דאָך געקענט אַראַביש, והראיה: ער האָט דאָך דעם ספר „חובות הלבבות“ פערפאַסט אין אַראַביש און מען ווייס אויך פון נאָך ספרים וואָס ער האָט געשריבען אין דער זעלבער שפּראַך. אָבער בעת ער האָט זיך געשלאָגען מיט דער דעה צו שרייבען דעם „חובות הלבבות“, צו ניט, האָט ער זיך אריינגעוואָרפען אין פערשיעדענע ספקות און ער האָט אויך געצווייפעלט אפשר איז זיין קענטנים אין דער שפּראַך נאָך צו ווייניג פאַר אַזאַ אונטערנעהמונג.

סאַי ווי סאַי ווייסען מיר זעהר ווייניג פון דעם לעבען פון מחבר פון

דיעזען ספר, אָבער זיינע אידעען אין רעליגיעזער פילאָזאָפיע און זיינע וועלט אנשויאונגען זעהען מיר דייטליך אין דעם „חובות הלבבות“ גופא.

עס איז ווערטה צו בעמערקען, אז דער בעל „חובות הלבבות“ איז ניט דער זעלבער רבנו בחיי, וואָס ווערט אָפט דערמאָהנט אין טייטש־חומש „צאינה וראינה“. יענער איז אויך געווען א שפּאַנישער. ער האָט אָבער געהייסען רבנו בחיי ברבי אָשר און האָט געלעבט מיט א פּאָר הונדערט יאָהר שפּעטער פון רבנו בחיי בר יוסף.

דער בעל „חובות הלבבות“ האָט געקוקט אויף רעליגיאָן מיט אנדערע בליקען. ער איז געווען א געגנער פון פּלפּול און פּשט׳לאך, מיט וועלכעם רבנים און לומדי תורה האָבען זיך אָפּגעגעבען. ער האָט זיך שאַרף אויסגעדריקט וועגען די וואָס גיבען זיך אָפּ מיט שאלות ותשובות וועגען ענינים וואָס זיינען ווייטלויפיג און פּאסירען זעלטען אין לעבען. אין זיין הקדמה דערצעהלט דער מחבר, אז איינער איז געקומען צו א חכם אָדער צו א רב מיט אן אויסערגעווערהנליכע שאלה אין דעם ענין פון גטין. האָט דער חכם איהם געענטפערט: „איהר פרעגט א זאך וואס מיר קענען גאָר ניט פערלירען אויב מיר וועלען דאָס ניט וויסען. ווייסט איהר אלעס וואָס איהר דארפט וויסען? ווארום אָפּגעבען זיך מיט שאלות וואָס קענען זעהר זעלטען טרעפען און פערנאכלעסיגען די חובות הלבבות, וואָס מען איז מחויב אין זינען צו האָבען שטענדיג?“ און אין שער עבודת האלהים געהט אויך דער מחבר ארויס זעהר שאַרף געגען די לומדים וואָס גריבלען זיך אין אומנויטיגע שאלות און פּלפּולים. דער רבנו בחיי זאָגט, אז דאָס איז אן איבוד זמן און מיט אויסערגעווערהנליכע שאלות איז געהוג אז מען גיט זיך מיט זיי אָפּ בעת זיי פּאסירען אין לעבען, אבער ניט פערשווענדען צייט און בעוואָרענען זיך מיט תשובות אָדער פּסקי דינים, טאָמער וועלען די שאלות ווען עס איז פּאָרקומען.

דער בעל „חובות הלבבות“ איז חלילה ניט קיין געגנער פון רבנים. ער האָט געוויס געהאלטען פון דער תורה און פון תלמוד און זיי זיינען ביי איהם געווען ליעב און טהייער. אָבער לויט זיין שיטה שטעהען די חובות הלבבות, די הערצען־פּפליכטען העכער ווי פּלפּולים און פּשט׳לאך און לומד׳ישע חריפות.

ב.

אין זיין הקדמה צום „חובות הלבבות“ זאָגט דער רבנו בחיי, אז ער האָט געזוכט און ניט געפונען קיין ספר מיוחד וואָס זאָל זיין געווידמעט בלויז די „חכמת המצפון“, די בעהאלטענע הערצליכע חכמה, די חיובים וואָס א מענש האָט צו ערפילען מיט זיין הארץ. ער בעטאָנט „ספר מיוחד“, ווייל אין ספרים פון געוויסע מחברים פאַר׳ן רבנו בחיי געפינען זיך פּרקים אָדער מאמרים וואָס ענטהאלטען רעליגיאָן אָדער מאָראל פילאָזאָפישע געדאנקען. אָבער אז א גאנצער ספר זאָל אויסשליסליך ענטהאלטען די לעהרען פון הערצליכע פּפליכטען, איז דעם רבנו בחיי׳ס ספר „חובות הלבבות“ דער ערשטער און ביז איצט דער איינציגער פון דיעזען סאָרט.

דער גאנצער ספר „חובות הלבבות“ פיהרט צו איין הויפּט־צוועק — צו אהבת ה׳. דעם רבנו בחיי׳ס לעהרע איז אזעלכע וואָס פיהרט פון מדרגה צו מדרגה, פון שטאפּעל צו שטאפּעל ביז ער בריינגט ארויף — אויב מען פּאָלגט נאָך זיינע לעהרען — צום העכסטען שטאפּעל, צו באקומען הימעלשע חכמה

און זיין פערראייניגט מיט גאָט און אזוי נאָהענט צו איהם אזוי ווי די הייליגע מלאכים. די געדאַנקען ווערען געריינינגט און דער גאַנצער מענשליכער וועזען ווערט אָנגעפילט מיט ליעבע צו זיין בעשעפער, וואָס דאָס גופא איז א געגוס וואָס א זינדיגער מענש קען זיך ניט פאָרשטעלען.

דער רבנו בחיי קוקט אויף דער וועלט ניט מעהר ווי אויף א פאָרבערייטונגס פלאַץ פאַר יענער וועלט, פאַר חיי עולם הבא. ער איז מבטל אַלע תענוגים און אַלע גענוסען אויף דער וועלט. נאָך זיין שיטה איז דאָ איין צוועק אין לעבען און דאָס איז, צו שטרעבען צו דערנעהענטערען זיך צו גאָט וואָס מעהר, כדי צו קומען אויף יענער וועלט ריין און געלייטערט און די נשמה זאָל נהנה זיין מזיו השכינה.

דער בעל „חובות הלבבות" האָט אָנגענומען איין שיטה און ער טרעט פון איהר ניט אָפּ אין גאַנצען ספר. ער בעציהט זיך אויף איין זאַך, אויף לייטערען די געדאַנקען און קומען צו קרבת אלהים, ווייל דאָס איז ביי איהם דער עיקר, און דעריבער רעדט ער ניט אין זיין ספר פון ענינים וואָס האָבען צו טהאָן מיט אונז אידען אַלס א בעזונדער פאָלק. ער פערשווייגט אפילו און לאָזט דורך די אידישע האָפענונג אויף ביאת המשיח און ער דערמאָהנט עס קיין איין מאָל אין זיין ספר. און כאָטש דער „חובות הלבבות" איז פול מיט פסוקים פון די נביאים, געפינט איהר דאָרט ניט קיין איינציגען פסוק וואָס אין איהם זאָל זיין דערמאָהנט ציון און ירושלים.

אָבער דאָס איז ניט, ווייל ער איז חלילה געווען א כופר און ניט געגלויבט אין דער גאולה העתידה, וואָס רבנו סעדיה גאון, וואָס האָט געלעבט פאַר איהם, און שפּעטער דער רמב"ם און אַנדערע האָבען אָנגענומען פאַר איינס פון די עיקרים פון דער אמונה. דער רבנו בחיי האָט זיכער דריי מאָל אין טאָג מתפלל געווען „ולירושלים עירך ברחמים תשוב"; אָבער ער האָט ניט געהאַלטען אַז די דאָזיגע האָפענונג, די האָפענונג אויף אַן אייגען לאַנד, אויף זעלבסטשטענדיגקייט, קען פיהרען אָדער מיטהעלפען צו ברייגנען צו זיין הויפּט שטרעבונג מקרב צו זיין מענשען צו גאָט. צו ברייגנען מענשען צו פאָלקאָמענהייט, גלויבט דער רבנו בחיי, דאַרף מען זיי איבערהויפּט לערנען און איבערצייגען ניט אָפּצוגעבען זיך מיט גשמיות, מיט מאַטעריעלע זאַכען מעהר ווי נויטיג איז. דאָס וואָס די תורה אַליין פערשפּרעכט גוטעס אויף דער וועלט אויב מען וועט אויספאָלגען וואָס זי, די תורה, הייסט, זאָגט אויף דעם דער רבנו בחיי אין שער היחוד, אַז דאָס איז געזאָגט געוואָרען פאַר'ן המון, וואָס האָט ניט קיינע העכערע השגות, און דאָס איז אזוי ווי מען גיט א בהמה א סך גערשטען אָדער האָבער אָזוי ווי מען סמאָקעט צו א בהמה מיט די ליפּען, כדי זי זאָל מעהר טרינקען.

דער רבנו בחיי איז געטאַדעלט געוואָרען פון רבנים און גאונים פון שפּעטערע דורות, ווייל מען האָט אין זיין ספר „חובות הלבבות" געפונען ציטאַטען וואָס זאָלען שטאַמען פון אַפּאָסטאָלען אָדער פון ישו הנוצרי אַליין. דער רבנו בחיי האָט ניט געלייקענט אַז ער האָט ענטנומען געוויסע זאַגען פון די אומות העולם. אין „חובות הלבבות" זאָגט ער פיעל מאָל: „ואמר אחד החסידים" אָדער „אחד החכמים" און דאָס מיינט ער ניט דוקא אידישע חסידים אָדער חכמים. ער זאָגט עס בפירוש אין זיין הקדמה צום ספר: „סמכתי להם דברי הקבלות שקבלנו מרבותינו ז"ל ומן החסידים והחכמים שבכל אומה שהגיעו

דבריהם אלינו" — איך האָב צוגעגעבן די רייד פון קבלות, וואָס מיר האָבן מקבל געווען פון אונזערע רבנים, ז"ל, און פון די חסידים און חכמים פון יעדער אומה, וואָס זייערע רייד איז אונז אָנגעקומען. ווייל איך האָב, זאָגט ער, געהאָפט, אז הערצער וועלן זיין געניגט צו זיי און זייערע קלוגע רייד וועלן אָנגענומען ווערן. און ער ברייננגט דאָרט ראיות פון תלמוד אז גוטע זאכען און מדות דאַרף מען אָננעהמען אפילו פון גוים און מען מעג איבערזאָגען דברי חכמה פון חכמי אומות העולם.

ווי עס זעהט אויס, איז דער רבנו בחיי געווען בעהאוועגט אין דער דאַמאָלסטדיגער אראבישער ליטעראטור און ער האָט פון דאָרט געשעפט א ביסעל מאטעריאל פאַר זיין ספר. עס קען זיין אז די ציטאטען וואָס זאָלען האָבען געשטאמט פון די גרינדער פון קריסטענטהום, האָט דער רבנו בחיי גענומען פון אראבישע ביכער, און אפשר האָט ער דאָרט גענומען מעהר ווי דאָס.

אָבער סאַי ווי סאַי האָבען דעם רבנו בחיי'ס טאדלער נאכהער אויפגעהערט צו טאדלען איהם, ווייל זיי האָבען סוף כל סוף איינגעזעהן די וויכטיגקייט פון דעם ספר און די נוצען וואָס ער קען ברייננגען, און דער ספר „חובות הלבבות" איז געוואָרען פאָפולער און אָנגענומען ביים פאָלק.

ג.

דער רבנו בחיי איז ניט געווען קיין געגנער פון אויסערליכע לימודים. ער איז ניט געווען פון די „קנאים" וואָס האָבען געלעבט אין שפּעטערע דורות, יועלכע האָבען ניט געוואָלט וויסען פון אנדערע חכמות אויסער חכמת התורה. דער רבנו בחיי האָט געהאלטען פון וועלטליכע חכמות און קענטניסען, וועלכע ער האָט אליין, ווי עס שיינט, געלערענט, און ניט פערבאָטען אנדערע צו לערנען. פערקעהרט: ער האָט געהאלטען אז חכמות „חציוניות" זיינען א געשאנק פון בורא יתברך. אין שער חשבון הנפש, רעדענדיג וועגען מאטהעמאטיק, זאָגט דער רבנו בחיי: „כמעט שתדמה לנבואה הבאה מאת אלהים" — דער מאטהעמאטיקער קען דערגעהן אזעלכע זאכען וואָס זיינען כמעט גלייך צו א נבואה פון גאָט. אין זיין הקדמה צום „חובות הלבבות" זאָגט דער מחבר, אז אלע חכמות ווערען איינגעטהיילט אין דריי חלקים: חכמת הטבע (פיזיק); חכמת השמוש, ברוויכבארע חכמות, ווי מאטהעמאטיק, מוזיק, אסטראָנאָמיע און דאָס גלייכען, און די חכמת האלהות, די געטליכע חכמה. און די אלע קלאסען חכמות, זאָגט ער, זיינען טהויערען וואָס דער בעשעפער האָט געעפענט פאַר די מענשען כדי זיי זאָלען דורכדעם בעגרייפען און פערשטעהן די תורה און די וועלט. דערפון זעהט מען גאַנץ דייטליך, אז דער רבנו בחיי איז ניט געווען אויף דער זייט פון אונוויסענהייט אין וועלטליכע קענטנים און וויסענשאפט. ער איז געווען אין דער מיינונג פערקעהרט, אז די חכמת האלהות, די געטליכע חכמה געהט האנד אין האנד מיט וועלטליכע חכמות און איינע די אנדערע קענען ניט שאדען, ווען מען ווייס נור ווי אָנצוגעהן מיט זיי.

דער מחבר פון ספר „חובות הלבבות" איז ניט געגאַנגען אין וועג פון מחברים פון מוסר ספרים, וועלכע האָבען געשילדערט דעם נאָכ'ן טויט מיט שרעקליכע פארבען, האָבען פאַרגעשטעלט דעם מלאך המות, די מאטערנים פון „חיבוט הקבר" און די יסורי גהינום צו ווארפען א מורא אויף די לעבעדיגע

מענשען. דער רבנו בחיי האָט זיך ניט אָפּגעשטעלט אויף דעם און מיט אַ פּאָר קליינע אויסנאַהמען, דערמאָהנט ער עס כמעט ניט אין זיין ספר, ווייל זיין שיטה צו לערנען רעליגיאָן און מאָראַל איז אַן אַנדערע. די הויפּט זאַך וויל ער מקרב זיין מענשען צו גאָט, צו דיענען איהם מיט'ן גאַנצען הארצען, ליעב האָבען איהם און מורא האָבען פאַר איהם מיט אַ יראת הכבוד און צו דעם פאָדערט זיך מעהר אויפקלערונג און וויניגער אָנוואַרפען אַ פּחד פון פיזישע ליידען.

ער געפינט אפילו ניט פאַר נויטיג צו דערמאָהנען די נסים וואָס גאָט האָט געטהאָן מיט די אידען, ווי עס ווערט דערצעהלט אין תורה און נביאים, כאָטש ער רעדט וועגען דעם ענין אין „חובות הלבבות". ער מאַכט עס אָפּ בקיצור און דערצעהלט ניט קיינע איינצעלהייטען, ווייל ער האַלט אַז גאָט'ס נסים זעהט מען יעדען טאָג און יעדע רגע און איבעראַל וואו אַ מענש געפינט זיך. מיר זעהען גאָט'ס חכמה און וואונדער אין טעגליכען לעבען, אויב נור מיר בעאָבאַכטען דאָס און מיר גיבען זיך די מיה צו טראַכטען וועגען דעם.

אין אַ פּלאַץ אין שער חשבון הנפש זאָגט דער רבנו בחיי: מענשען וואונדערען זיך, ווערען איבערראַשט ווען זיי זעהען אַ לקוי חמה, גרויסע בליצען, שטורמס און דאָס גלייכען און זיי ווערען ניט איבערראַשט פון זון־אויפגאַנג און זון־אונטערגאַנג, געוועהנליכען רעגען און דאָס גלייכען, וואָס זיי זעהען שטענדיג. דער אמת איז דאָך אַז אויף וואָס מען זאָל ניט אַ קוק טהאָן אויף דער וועלט, זעהט מען אַלץ די נפלאות הבורא. דעריבער געפינט דער רבנו בחיי ניט פאַר נויטיג צו ערמוטהיגען מענשען צו דיענען גאָט צוליעב נסים וואָס ער האָט מיט זיי אַמאָל געטהאָן, ווייל די גאַנצע וועלט און דאָס לעבען איז דורכאויס פול מיט נסים.

דער רבנו בחיי, ווי מיר זעהען אין דיעזען ספר, האָט געהאַט אַ שאַרפען פּסיכאָלאָגישען בליק. אין פיעלע ערטער בריינגט ער ארויס געדאַנקען אַזוי פּסיכאָלאָגיש קלוג, אַז מען מוז ניעדערגעריסען ווערען פון וועלכע עס איז אַנדערע אידעען און האַלטען מיט איהם. ווי לאָגיש און פּסיכאָלאָגיש ער רעדט אין שער הבטחון וועגען דעם אונטערשייד פון בעל בטחון און ניט בעל בטחון! ער ווייזט דאָרט אויף אַז דער בעל בטחון, ווען אפילו עס איז איהם שלעכט, איז איהם אויך גוט, און פערקעהרט, דער וואָס בעזיצט ניט די מדה פון בטחון, מעג איהם אפילו געהן ווי גוט, איז איהם פאָרט ניט גוט. ער רעדט אַזוי קלוג, אַז ווען נור מען טראַכט זיך אַ ביסעל אריין אין דעם, זעהט מען אַז יעדעס וואָרט איז אמת, קיין זאַך ניט איבערטריבען, כאָטש אין פלוג קען זיך אויסדאַכטען, אַז דאָס זיינען ניט מעהר ווי ווערטער פון אַ פאַנאַטישען מוסר זאָגער.

און אַזוי אין נאָך שטעלען ציינט דער רבנו בחיי ארויס, אַז ער איז ניט סתם אַ מוסר זאָגער אָדער מאָראַל פּריידיגער, נור אַ מענש מיט וויסען, וואָס רעדט אימער שכל'דיג ווי אַן ערפאַהרענער און פּראַקטישער אויף אַלע גע־ביעטען אין לעבען.

ד.

דער רבנו בחיי פּרעדיגט שטאַרק פאַר דער מדה פון „ואהבת לרעך כמוך". אויסער דעם וואָס דאָס איז אַ מצוה פון דער תורה, ציינט דער רבנו בחיי אָן

אויף די איבלען וואָס קומען ארויס דערפון וואָס מענשען זאָרגען בלויז פאַר זיך אליין און קימערען זיך ניט פאַר׳ן כלל, פאַר זייערע מיטמענשען.

ריידענדיג וועגען דיעזען ענין אין שער חשבון הנפש, דריקט דער מחבר אויס אידעען, וואָס קענען אָנגענומען ווערען אַלס סאָציאַליסטיש. ער גיט דאָרט אַ משל צו אַ צאָהל מענשען וואָס האָבען געפיהרט שווערע משאות יעדער איינער אויף אַ בעזונדער וואָגען. זיי האָבען די דאָזיגע משאות געדאַרפט אויסלאָדען און אָנלאָדען, איז אויב זיי העלפען איינע די אַנדערע, טהוען זיי אָפּ זייער זאַך בשלום; ווען אָבער יעדער איינער זאָרגט בלויז פאַר זיין וואָגען, ווערען דאָס רוב פון זיי פערמאַטערט און דערגרייכען ניט זייער ציעל. אזוי, זאָגט ער, איז מיט די מענשהייט בכלל אויך. ווען איינער דעם אַנדערען זאָל העלפען, וואָלטען אַלע אויסגעקומען מיט זייער חיונה און מיט אַלעם. די צרה איז אָבער וואָס איינער וויל אַ סך און עס קימערט איהם ניט וואָס דער צווייטער האָט גאָר ניט. דער איבעל איז וואָס פיעלע זוכען נור פאַר זיך, אָנצולאָדען זייערע אייגענע וואָגענס, דעריבער איז דאָס לעבען שווער און דעריבער מאַטערען זיך מענשען אויף דר וועלט. ווען אַלע — זאָגט ער — וואָלטען געלעבט געזעלשאַפטליך; ווען יעדער יחיד וואָלט געזאָרגט פאַר אַנ־דערע אזוי ווי פאַר זיך; ווען מענשען וואָלטען איינע די אַנדערע געהאָלפען, וואָלט דאָס לעבען געווען לייכטער פאַר אַלעמען און יעדער איינער וואָלט געהאַט וואָס ער דאַרף.

דאָס שמעקט אַ ביסעל מיט סאָציאַליזמוס, אָבער מען מוז ניט זיין אַ סאָציאַליסט מסכים צו זיין צו זיינע ווערטער אַז זיי זיינען אמת.

דער „חובות הלבבות" איז בעליעבט געוואָרען ביים פאָלק צוליעב זיינע גוטע לעהרען און עד היום, כאָטש עס איז שוין אזוי פיעל הונדערטע יאָהרען זייט ער איז פערפאַסט געוואָרען, איז נאָך דער ספר אַלץ פּאָפּולער, פּאָפּולערער ווי אַנדערע ספרים וואָס זיינען פערפאַסט געוואָרען שפּעטער.

דער ספר „חובות הלבבות" איז געווען אַ נייעס, אַן אונערוואַרטעטע ערשיינונג ביי אידען. דעריבער האָט מען זיך לכתחילה גענומען איהם לערנען און שטודירען. עס האָבען זיך שפּעטער געפונען איבערזעצער און האָבען דעם ספר איבערזעצט פון זיין אַראַבישען אָריגינאַל אין לשון הקודש. נאָך שפּע־טער — אויך אין „עברי־טייטש", און ער איז אַלץ מעהר און מעהר פער־שפּרייט געוואָרען צווישען אידען אין אַלע לענדער.

דער „חובות הלבבות" איז שטענדיג געווען דעם אידען צום הארצען. אין איהם האָבען די גלות מענשען געפונען טרייסט מעהר ווי אין אַנדערע ספרים, ווייל זיינע לעהרען פיהרען צו אַ הויכען ציעל, צו זיין מדובק אין השי"ת, אַ גענוס וואָס איז בעסער פון אַלע גענוסען אין דער וועלט.

עס איז דאָ ניט איין איבערזעצונג פון „חובות הלבבות" אין לשון הקודש, אָבער עס איז אָנגענומען געוואָרען די איבערזעצונג פון ר׳ יהודה אבן תבון, אויך אַ שפּאַנישער איד, ווייל זיין איבערזעצונג איז די ריכטיגסטע און ער האַלט זיך שטרענג ביים אָריגינאַל, הגם די שפּראַך איז ניט אַזאַ לייכטע און דער סגנון, דער סטיל איז ניט אַזעלכער וואָס „ירוץ הקורא בו".

אויסצוג פון מחבר׳ס הקדמה

האָט דער מחבר געזאָגט:

געלויבט זאָל זיין דער גאָט פון ישראל, וואס בלויז אויף איהם איז ריכטיג צו זאָגען אז ער איז דער אמת׳ער, איינציגער, דער ערשטער אין עקזיסטענץ, דער אָהן אויפהערליכער גוטס טהוער, וואס האָט בעשאַפען אַלעס אין דער וועלט אלס צייכען אויף זיין איינהייט, און האָט פאָרמירט פאָרמען וואָס זאָגן עדות אויף זיין גבורה, און ער האָט מחדש געווען די וועלט, האָט איהר בעשאַפען פון גאר ניט צו בעשטעטיגען זיין חכמה, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו״ — איין דור צום צווייטען ריהמט דיין ווערק און וועגען דיין קראפט זאָגען זיי איינער דעם אנדערען. אַן אַנדער פסוק אין תהלים זאָגט: „יודוך ה׳ כל מעשיך״ — עס לויבען דיך, גאָט, אלע דיינע ווערק. דאָס הייסט: אין די גאַנצע שאַפונג, אין אַלעס וואָס אויף דער וועלט געפינט זיך זעהט מען גאָט׳ס גרויסקייט און מען פערשטעהט ווי מען דאַרף איהם דאַנקען און לויבען. נאָך אַ פסוק זאָגט: „כבוד מלכותך יאמרו״ — די עהרע פון דיין קעניגרייך זאָגען זיי. דורך די שאַפונגען ווערט מען איבערצייגט ווי גרויס דער כבוד פון גאָט איז און עס איז גלייך ווי די שאַפונגען זאָגען דאָס, ערקלעהרען דאָס.

און די גרעסטע פון די טובות, וואס דער בעשעפער האָט געטהאָן זיינע קנעכט די רעדעוודיגע, די מענשען, איז וואס ער האָט זיי בעשאָנקען מיט אַ ריכטיגען געפיהל פון אנערקענונג און פאַלשטענדיגען פערשטאַנד. ער האָט די מענשען געגעבען חכמה וואס דאָס איז זייער לעבענס אָטהעם און די ליכט פון זייער שכל, און דאָס ברייגגט זיי צו ערפילען גאָט׳ס רצון און עס פערהיט זיי פון זיין צאָרן אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט. און אז די חכמה וואָס אַ מענש בעזיצט איז אַ מתנה טובה פון גאָט ווייסען מיר פון פסוק אין משלי: „כי ה׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה״ — גאָט גיט חכמה, פון זיין מויל, דורך זיין גזירה בעזיצט דער מענש וויסען און פערשטאַנד. אין ישעיה איז דאָ אַ פסוק: „אני ה׳ אלהיך מלמדך להועיל״ — איך, גאָט דיין גאָט לערען דיך שכל וואָס זאָל דיר נוטצען בריינגען. אין די הייליגע שריפטען זיינען דאָ נאָך פסוקים וואָס בעשטעטיגען, אז חכמה ביים מענשען איז אַ מתנת אלהים, אַ געשאנק פון גאָט.

און די חכמה, וואָס גאָט האָט געגעבען די מענשען, ווערט איינגעטהיילט אין דרייערליי חלקים. עס זיינען דאָ, הייסט עס, דרייערליי הויפט חכמות. דער ערשטער טהייל איז: חכמת היצירות, די חכמה פון בעשעפענים, פון בעשאַפענע זאַכען. דאָס הייסט: די לעהרע צו וויסען די נאַטור און ענדערונגען וואָס קומען פאָר אין דער נאַטור צוליעב געוויסע אורזאַכען. די דאָזיגע לעהרע ווערט אָנגערופען „פיזיק״. דער צווייטער טהייל חכמה איז: חכמת השימוש, אָדער חכמת המוסר. צו דעם געהערען די וויסענשאַפטען וואָס מענשען געברויכען פאַר געוויסע צוועקען, וואָס זיי נויטיגען זיך אין

לעבען, ווי, למשל, מאטהעמאטיק, אסטראָנאָמיע, מוזיק און נאָך וויסענשאפטען וואָס מענשען געברויכען און זיינען מוסר, גיבען איבער אָדער לערנען איינע די אנדערע.

דער דריטער טהייל חכמה איז די חכמת האלהות, די חכמה פון געטליכקייט. דאָס הייסט: וויסען און בעגרייפען גאָט, זיין תורה און אנדערע הויכע ענינים, ווי בעגרייפען וואָס די נשמה איז, וואָס דער שכל איז און וואָס מלאָכים זיינען. און די אלע טהיילען פון חכמה זיינען טהויערען וואָס דער בעשעפער האָט געעפענט פאר די רעדעוודיגע — די מענשען, כדי דורכדעם זאָל מען משיג זיין די תורה און די וועלט. דער מענש זאָל, הייסט עס, זיי בענוצען פאר וועלטליכע ענינים און פאר געטליכע.

אָבער די גרעסטע און העכסטע פון אלע חכמות איז די דריטע — די חכמת האלהות, וואָס מיר דארפען לערנען בלויז מיט דעם איינציגען צוועק צו וויסען און פערשטעהן אונזער תורה, אָבער לערנען די געטליכע חכמה, כדי צו געניסען עפּעס דאָ אויף דער וועלט, טאָרען מיר ניט. עס איז אונז פערבאָטען צו לערנען תורה און די פאָרשונג פון גאָטהייט צוליעב כבוד אָדער צוליעב אנדערע וועלטליכע צוועקען, נאָר לשמה, מיט דעם איינציגען אבזיכט צו וויסען די תורה און בעגרייפען די גאָטהייט.

און דער בעשעפער האָט געעפענט דריי טהויערען, דורך וועלכע מען קען קומען צו דער הויכער געטליכער חכמה. די דריי טהויערען זיינען: דער שכל, די תורה, וואָס איז געגעבען געוואָרען דורך משה רבנו, און די קבלות, די תורה שבעל פה, וואָס איז שפּעטער איבערגעגעבען געוואָרען פון איינעם צום אנדערען מינדליך, ווי פּרטים און דקדוקים פון מצוות, וואָס זיינען ניט געגעבען געוואָרען שריפטליך מסיני.

די חכמת התורה בכלל איז איינגעטהיילט אין צוויי חלקים. עס זיינען דאָ מצוות נראיות, מצוות וואָס מען זעהט ווי מען טהוט זיי מיט די גליעדער, און מצוות צפוניות, בעהאלטענע, וואָס מען איז זיי מקים מיט דער מחשבה, מיט'ן הארצען. די ערשטע זיינען דאָ צווייערליי: מצוות וואָס דער שכל איז מחיב אז מען דארף זיי מקים זיין און אזעלכע וואָס דער שכל זאָגט ניט אז מען זאָל זיי טהאָן און אויך ניט אז מען זאָל זיי ניט נאָכקומען, ווי בשר בחלב, שעטנז און דאָס גלייכען. די חובות הלבבות אָבער, די מצוות וואָס זיינען אָבהענגיג דער מחשבה, דעם געדאנק זיינען אלע שכל'דיגע, ווי איך וועל איה"ש ערקלערען דייטליך. און אזוי ווי די חובות האברים, די מצוות וואָס הענגען אָפּ אָן די גליעדער זיינען דאָ צווייערליי: מצוות עשה און מצוות לא תעשה, זאכען וואָס מען דארף טהאָן און זאכען וואָס מען דארף ניט טהאָן אָדער געבאָטען און פערבאָטען, אזוי איז ביי די חובות הלבבות אויך פאראן געבאָטען און פערבאָטען. מען דארף, למשל, גלויבען אז די וועלט האָט א בעשעפער, וואָס האָט איהר בעשאפען פון גאָר ניט; מען דארף האָבען אויפ'ן זינען אז דער בעשעפער איז איינער און מען דארף אין איהם האָבען בטחון, זיין אונטערטעניג צו איהם, מורא האָבען פאר איהם און שעהמען זיך פאר איהם. דאָס און עהנליכע זאכען זיינען די מצוות עשה פון די מצוות צפוניות, פון די בעהאלטענע מצוות וואָס קיין זייטיגער קען ניט זעהן און וויסען אויב מען איז זיי מקים אָדער ניט. דער היפּוך פון דעם, ניט גלויבען אין אחדות

הבורא, און גאָט׳ס איינהייט, ניט זיין אונטערטעניג צו גאָט און ניט מורא האָבען פאַר איהם, דאָס זיינען די לאו׳ן אָדער די לא תעשה׳ס פון חובות הלבבות. דערצו קען מען אויך צורעכענען די פערבאָטען פון „לא תחמוד" און „לא תקום", ניט האָבען קיין חשק צו פרעמדעס און נקמה האָבען אָן איינעם, וואָס דאָס איז אויך תלוי בלב, אָבהענגיג אָן הארץ און מען זעהט עס ניט אין די עפענטליכקייט, און נאָך אַזעלכע זאַכען וואָס זיינען נור אנטפּלעקט צו גאָט און ניט צו קיין מענשען, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין ירמיה: „אני ה׳ חוקר לב" — איך גאָט פאָרש דאָס הארץ.

און ווייל די חכמת המצוות בעשטעהט פון עפענטליכעס און פערבאָרגענעם, ווי איך האָב פריהער געזאָגט, האָב איך נאָכגעזוכט אין די ספרים פון אַמאָליגע מחברים, וואָס האָבען געלעבט נאָך די פערפאַסער פון תלמוד, די בעלי הגמרא, און איך האָב איינגעזעהן, אַז די ספרים, וואָס זיי האָבען געשריבען איבער תורה און נביאים, ענטהאַלטען אַלץ אַנדערע ענינים. זיי טייטשען אויס און ערקלערען מיינונגען פון פּסוקים, גיבען זיך אָפּ מיט זאַכען וואָס האָבען צו טהאָן מיט דקדוק, נעהמען ארויס דעם תמצית, דעם קיצור פון געוויסע דינים אָדער זיי ברייננען ראיות, אַז מען דאַרף מקים זיין די מצוות התורה און גיבען אָן תשובות וואָס מען זאָל ענטפערען אַפּיקורסים, אומגלויבינע, וואָס האַלטען ניט פון דער תורה, ווי איך האָב געפונען אין די ספרים פון פערשיעדענע מחברים און אויך טהיילווייז אין די ספרים פון רבנו סעדיה גאון. די חכמה אָבער פון חובות הלבבות האָבען זיי דורכגעלאָזט און עס האָט זיך ניט געפונען קיין איינער, וואָס זאָל פערפאַסען אַ ספר מיוחד, אַ ספּעציעלען ספר, אין וועלכען דיעזער ענין זאָל זיין ארומגערעדט און ערקלעהרט. איז מיר די זאַך געוועזן אַ וואונדער. ווארום ניט האָבען קיין בעזונדערען ספר וועגען אַזאַ וויכטיגען ענין?

האָב איך געטראַכט: אפשר זיינען חובות הלבבות גאָר ניט אין כלל פון די מצוות וואָס מיר זיינען מחויב מקים צו זיין לויט די תורה; אפשר איז דאָס אַ ביי־זאַך, אַ צוגאָב צו דער תורה, וואָס אַז מיר ווילען קומען מיר דאָס נאָך און אַז ניט, איז אויך רעכט, און דעריבער האָבען די אַמאָליגע מחברים ניט געפונען פאַר נויטיג צו שרייבען וועגען דעם ספרים. ווען אָבער איך האָב זיך אריינגעטראַכט אין דעם ענין, האָב איך אויסגעפונען, אַז די פערבאָרגענע הערצליכע מצוות זיינען אויף אונז אַ חוב און איך קען דאָס אויפבאַווייזען על פּי שכל און פון דער תורה און פון דער קבלה. איך האָב זיך איבערציינגט, אַז די חובות הלבבות זיינען דער יסוד, דער פונדאַמענט פון אַלע מצוות און אויב מיר קומען זיי ניט נאָך ריכטיג, קענען די מצוות האברים ניט געטהאָן ווערען ווי געהעריג איז.

דער שכל איז מחיב אַז מען דאַרף דיענען גאָט מיט׳ן הארץ, ווייל דער מענש איז צוזאַמענגעשטעלט פון אַ נשמה מיט אַ גוף. דעם גוף, דעם קערפּער, זעהט מען און די נשמה איז פערבאָרגען, מען זעהט איהר ניט. דעריבער דאַרף דאָס דיענען גאָט זיין אַ דאָפּעלטע, אָן עפענטליכע און אַ פערבאָרגענע. מיר זיינען מחויב צו טהאָן מצוות וואָס לייט זעהען, ווי, למשל, תפלה טהאָן צו גאָט, צדקה געבען, לערנען תורה און מקים זיין אַלע מצוות האברים, און אויך דיענען איהם בנסתר, פערבאָרגען אין אונזערע הערצער, גלויבען אין אחדות הבורא, מורא האָבען פאַר׳ן בעשעפער, ליעב האָבען איהם און זיין

אויסצוג פון מחבר'ס הקדמה

אונטערטענג צו איהם און עהנליכעס וואָס קיין זייטינגער מענש קען ניט זעהן און בעמערקען, ווייל דאָס ווערט ניט געטהאָן עפענטליך מיט די גליעדער.

און עס איז א דבר ברור, א פעסטגעשטעלטע זאך, אז די מצוות האברים, די מצוות וואָס מיר טהוען מיט אונזערע גליעדער, קענען ניט זיין פאָלקאָם סיידען זיי ווערען געטהאָן בלב שלם, מיט'ן גאנצען הארצען, סיידען מיר האָבען א חשק צו דעם. אָהן אן אמת'ן, אויפריכטיגען ווילען קען א זאך ניט געטהאָן ווערען בשלימות. און וויבאלד אז עס ליגט אויף אונז א פפליכט צו טהאָן מצוות מיט אונזערע גליעדער, מוז אונבעדינגט אונזער הארץ, אונזער מחשבה אויך זיין איבערגעגעבען דערצו, ווארום אָהן דעם קען דאָך דאָס ניט זיין. אזוי פארשטעהען מיר מיט'ן שכל אז די חובות הלבבות זיינען א מוז און מען קען ניט זיין קיין עובד ה' ווען מען איז ניט מקים די פפליכטען וואָס זיינען אָבהענגיג די הארץ, די פערבאָרגענע מחשבה.

און די תורה זאָגט אונז בפירוש אָן אויף אזעלכע פפליכטען. „ואהבת את ה' אלהיך" — דו זאָלסט ליעב האָבען גאָט דיין גאָט, זאָגט אונז די תורה, און ליעב האָבען איז א הערצליכער געפיהל וואָס איז פערבאָרגען און מען זעהט עס ניט. אין דער תורה זיינען דאָ א סך אזעלכע מצוות. ווי, למשל: „ואהבת לרעך כמוך" — די זאָלסט ליעב האָבען דיין חבר ווי זיך אליין; „לא תשנא את אחיך בלבבך" — דו זאָלסט ניט פיינט האָבען דיין ברודער, דיין מיטמענשען אין הארצען; „לא תחמד אשת רעך" — דו זאָלסט ניט גלוסטען דיין חבר'ס ווייב, און נאָך פיעלע אזעלכע מצוות עשה און מצוות לא תעשה, וואָס בעלאַנגען צום הארץ, ניט צו די אברים.

און אזוי האָב איך אויך געפונען אין קבלה, אין די דברי חז"ל, אז דער עיקר איז די הארץ, די גוטע אָדער שלעכטע כונה. די גמרא זאָגט: „רחמנא לבא בעי" — גאָט וויל א גוט הארץ, און אין פיעלע שטעלען האָבען אונזערע חכמים, ז"ל, ערקלערט און פעסטגעשטעלט, אז מיר מוזען דיענען גאָט בנגלה ובנסתר, עפענטליך מיט אונזערע אברים און פערבאָרגען מיט אונזערע הערצער.

און אז מיר איז דאָס קלאָהר געוואָרען, האָב איך געטראכט: אפשר איז חובות הלבבות אזא מצוה וואָס מען איז ניט מחויב צו מקים זיין צו אלע צייטען און אין יעדען אָרט. האָב איך אָבער נאָכגעזוכט און זיך איבערצייגט, אז דער חוב צו דיענען גאָט מיט'ן הארצען איז אויף אונז חל שטענדיג און אין יעדען אָרט וואו מיר געפינען זיך און אונטער אלע אומשטענדען. איך האָב אויסגעפונען אז אין אלע פרטים דארפען מיר פאָלשטענדיג זיין איבערגעגעבען צו גאָט און מיר דארפען מיט אלע מעגליכקייטען זעהן אויס־מיידען אזעלכע זאכען, וואָס קענען אונז מאכען וועלכע עס איז שטערונג אין דיענען גאָט בלב ונפש, מיט'ן הארץ און מיט דער נשמה, און דאָס זיינען מיר פערפפליכטעט שטענדיג, אָהן אויפהער.

דעריבער האָט מיר נאָך מעהר געוואונדערט: ווארום האָט זיך ניט גע־פונען א מחבר צו פערפאסען א ספר מיוחד וועגען דעם ענין פון חובות הלבבות.

אָבער ווען... ווען־ווענדיג דן זיין די מחברים לכף זכות, האָב איך איבערגע־טראכט: אפשר זיינען די חובות הלבבות ניט אזוי וויכטיג, ווייל זיי זיינען אפשר בעשרענקט אויף א געוויסע צאָהל און אנדערע מצוות זיינען ניט אָפ־הענגיג אָן זיי. האָב איך אָבער אויסגעפונען אז עס איז פערקעהרט: די

מצוות האברים, די מצוות וואָס מען טהוט מיט די גליעדער, די האָבען דוקא א בעשטימטע צאָהל. בכלל ווייסען מיר דאָך אז מיר האָבען תרי"ג מצוות, זעקס הונדערט מיט דרייצעהן מצוות, אָבער אָן די הערצליכע חיובים הענגען אָפּ אזוי פיעל מצוות, אזוי פיעל גוטע טהאַטען וואָס האָבען גאָר קיין צאָהל. האָב איך ווייטער געטראכט: אפשר זיינען די חובות הלבבות אזוי פּאָפּולער, אזוי בעוואוסט צו אלעמען און מען היט עס אזוי אָפּ, אז עס איז ניט נויטיג צו האָבען וועגען דעם ספּעציעלע ספרים. האָב איך אָבער אריינגעקוקט אין אלטע ספרים און איך האָב אויסגעפונען אז אין די דורות, ווען די ספרים זיינען פערפאַסט געוואָרען, זיינען מענשען געווען ווייט פון אָפּהיטען חובות הלבבות. בלויז אויסנאהמען זיינען געווען צדיקים און פּרושים, אָבער די איבעריגע האָט מען געדאַרפט לערנען און עס איז נויטיג געווען צו לערנען זיי דאָס.

און היינטיגע צייטען זיינען דאָס רוב מענשען מזלזל, האַלטען פאַר ביליג, פאַר וואָכעדיג אפילו די מצוות האברים און די הערצליכע מצוות — אודאי. אפילו דער וואָס גיט זיך אָפּ מיט דער חכמת התורה, איז זיין כונה כדי מען יאָל איהם האַלטען פאַר א למדן, א חכם און קונה שם זיין אויף דער וועלט. אזעלכער וועט לייכט אָפּטרעטען פון דער וועג פון דער תורה, ווען נור ער וועט ווייסען, אז דאָס מקים זיין וועלכע ניט איז מצוה וועט איהם ניט ברייגגען קיין כבוד, און אזא לערנען די תורה איז ערגער ווי ניט לערנען, וואָרום אז מען לערענט און מען ווייס וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר ניט און מען קומט עס ניט נאָך, איז דאָך די זינד געווים גרויס. דער וואָס האָט ניט געלערענט קען זיך רעכטפערטיגען: איך האָב ניט געוואוסט, אָבער דער לערנער האָט דאָך ניט מיט וואָס צו פערענטפערען זיך. און דער לערנער לשם כבוד אָדער צוליעב אנדערע גענוסען פערנאַכלעסיגט צו ווייסען דאָס וואָס ער דאַרף און מוז ווייסען און וואָס אָהן דעם קען מען ניט מקים זיין די מצוות, אזוי ווי די אמונת היחוד, דאָס גלויבען אין גאָט'ס איינהייט, א זאַך, אין וועלכע מיר דאַרפען זיך אריינטראַכטען און מען קען דאָס אָבערפלעכליך ניט דערגעהן. אָט דיעזע פערבאָרגענע הערצליכע חכמה אכטען זיי ניט, און וואָס טויג עס אז עס פעהלט דער עיקר?

מען דערצעהלט אויף א געוויסען חכם, אז ביז האַלבען טאָג פלעגט ער זיצען און פערברייגגען מיט מענשען און ווען ער פלעגט נאָכהער פערבלייבען אליין, פלעגט ער זאָגען צו זיינע גליעדער: „גיט אהער דאָס בעהאַלטענע ליכט". געמיינט האָט ער עס — די חובות הלבבות, די הערצען פּפליכטען. אויף אן אנדער חכם ווערט דערצעהלט, אז מען האָט איהם אמאָל געפרעגט אן אויסערגעוועהנליכע שאלה אין דעם ענין פון גטין, און ער האָט דעם פרעגער געענטפערט: „איהר פרעגט א זאַך וואָס עס קען אונז גאָר ניט שאַדען אויב מיר וועלען עס ניט ווייסען. ווייסט איהר אלעס וואָס איהר זייט מחויב צו ווייסען און טאָרט ניט פערנאַכלעסיגען, וואָס עס ליגט אייך אין זינען א שאלה וואָס קען זעהר זעלטען טרעפען און איהר קענט דערמיט גאָר ניט מתקן זיין? איך שוועור אייך, אז זייט איך בין פינף און דרייסיג יאָהר אלט געוואָרען בעשעפטיג איך זיך מיט ענינים וואָס זיינען נויטיג פאַר די מצוות פון מיין תורה, און איהר ווייסט דאָך וויפיעל מיה איך לייג אויף דעם אוועק און וויפיעל ספרים איך געברויך אויף דעם און איך האָב זיך קיינמאָל ניט

אָפּגעלייגט אויף אַזעלכע שאלות ווי אייערע״. און דער חכם האָט דעם פרעגער געזאָגט מוסר און איהם געטאַדעלט דערפאַר.

אַ פערשטענדיגער מענש דאַרף זיך ניט גריבלען אין שאלות וועגען ענינים וואָס זיינען ווייטלויפיג און עס איז אַ גרויסער ספק אויב זיי קענען ווען פאָרקומען. אַז עס פּאַסירט אַן אויסערגעוועהנליכע שאלה, איז גענוג צו טראַכטען וועגען דעם בעת דאָס פּאַסירט, אָבער ניט אָפּגעבען די רעיונות אויף אַזעלכע זאַכען און בעוואָרענען זיך מיט אַן ענטשיידונג טאָמער וועט עס ווען פּאַסירען. עס איז אַן איבוד זמן צו דענקען וועגען אַזעלכע זאַכען בעת מען האָט שטענדיג וויכטיגעס וועגען וואָס צו דענקען — וועגען חובות הלבבות, ווי אחדות הבורא און אַנדערע ענינים, אין וועלכע מען דאַרף זיך פערטיעפען.

איך האָב אמאָל וועגען דעם גערעדט מיט איינעם וואָס מען האָט געהאַלטען פאַר אַ חכם אין חכמת התורה, פאַר אַ למדן, האָט ער מיר געענטפערט, אַז מען דאַרף זיך אין די פערבאָרגענע ענינים ניט פערטיעפען, מען דאַרף זיך אין דעם ניט גריבלען און עס איז גענוג אַז מען וויים דאָס בקבלה, וואָס איינער גיט איבער דעם אַנדערען. האָב איך צו איהם געזאָגט, אַז דאָס איז שייך צו זאָגען אויף קינדער, פרויען אָדער אַזעלכע וואָס זייער שכל איז טעמפּ און זיי קענען די פערבאָרגענע חכמה ניט בעגרייפען מיט זייער איינענעם שכל, אָבער אַ מענש וואָס האָט בכח צו פערשטעהן עס מיט זיין אייגענעם שכל, טאָר ניט זיין פויל אָדער פערנאַכלעסיגען צו טראַכטען וועגען דעם.

דאָס איז אַ משל צו אַ קעניג וואָס האָט געהייסען איינעם פון זיינע דיענער איינצומאָהנען שטייער פון זיינע אונטערטהאַנען און איהם אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל יעדען איינעמס שטייער איבערצעהלען און פיהרען אַ ריכטיגען חשבון. האָט זיך אָבער דער דיענער פערלאָזט אויף די שטייער־צאָהלער, וועלכע האָבען זיך צו איהם גע׳חנפ׳עט, און ניט געצעהלט און ניט נאָכגעקוקט די געלדער וואָס זיי האָבען איהם געבראַכט. האָט זיך דער קעניג דערפון דערוואוסט און געפאָדערט פון דיענער חשבון, אָבער דער דיענער האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען און ער איז בעשטראָפט געוואָרען פאַר פערנאַכלעסיגען זיין שליחות און פערלאָזען זיך אויף די שטייער־צאָהלער. איז ווען דער דאָזיגער דיענער וואָלט ניט געווען פעהיג צו זיין שליחות; ווען ער וואָלט געווען אַזעלכער וואָס קען ניט צעהלען און רעכענען, וואָלט דער קעניג ניט געקענט האָבען קיינע טענות צו איהם. וויסענדיג אָבער, אַז ער טויג זיך צו דעם, האָט איהם געקומט אַ שטראָף אפילו ווען דער חשבון זאָל שטימען און עס זאָל גאָר ניט פעהלען. אַזוי איז אויך מיט דער חכמה הצפונה, מיט דער פערבאָרגענער חכמה, מיט די חובות הלבבות. ווען איינער האָט נור ביכולת אַליין צו דערגיין דאָס מיט זיין אייגענעם שכל, טאָר ער זיך ניט פערלאָזען בלויז אויף דער קבלה. ער טאָר זיך ניט פוילען צו טראַכטען דעריבער און דאַרף אָנשטרענגען זיינע רעיונות צו פערשטעהן דאָס מיט זיין שכל. דער וואָס טהוט עס ניט, איז דאָס איהם גערעכענט פאַר אַ זינד און וועט דערפאַר בעשטראָפט ווערען.

די תורה זאָגט אין דער סדרה שופטים: „כי יפלא ממך דבר למשפט, ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך״ — אַז עס וועט פון דיר פערבאָרגען זיין אַ געזעץ, אַז דו וועסט ניט וויסען עפּעס אַ דין, זאָלסטו טהאָן ווי דער כהן,

דער עלטסטער אָדער דער ריכטער וועט דיר זאָגן. רעכענט דאָרט דער פּסוק אוים געוויסע זאכען, אויף וועלכע מען דאַרף זיך פערלאָזען בלויז אויף די כהנים אָדער שופטים. עס ווערט אָבער ערגעץ ניט געזאָגט, אַז אין די אמונה אין אחדות הבורא, בטחון און אַנדערע הערצליכע חיובים זאָל מען זיך פערלאָזען בלויז אויף דעם וואָס מען האָט בקבלה פון אַנדערע אָדער פון עלטערען. אַזעלכע זאכען דאַרף מען זיך אויך בעמיהען צו פערשטעהן מיט'ן אייגענעם שכל.

אויף די חובות הלבבות זאָגט דער פּסוק אין ישעיה: „הלא ידעת אם לא שמעת" — דו ווייסט דאָך דאָס אליין מיט דיין שכל, אויב דו האָסט עס ניט געהערט, אויב דו האָסט עס ניט בקבלה. אין אַן אַנדער פּלאַץ ווערט דאָרט געזאָגט: „הלוא תדעו, הלוא תשמעו, הלוא הוגד לכם מראש" — איהר ווייסט דאָך, עס הייסט: איהר פערשטעהט דאָך, איהר הערט דאָך, דאָס איז דאָך אויך פאַרצייטען געזאָגט געוואָרען. זעהט מען דאָך אַז די זאכען איז מען ניט יוצא מיט דער קבלה אליין און מען דאַרף דאָס אויך וויסען מיט'ן אייגענעם שכל.

און אַז איך האָב די זאַך בעטראַכט ריכטיג און זיך איבערצייגט, אַז די חובות הלבבות לעהרען איז אַ פּפליכט, אַ חוב צו לערנען און פערשטעהן, און איינזעהענדיג אַז די דאָזיגע וויכטיגע לימודים זיינען פערנאַכלעסיגט געוואָרען און עס איז נאָך דערווייל ניט פערפאַסט געוואָרען קיין באַזונדערער ספר פאַר דיעזען צוועק, און ווּסענדיג, אַז היינטיגע צייטען איז מען לייכטזיניג אין די זאכען, מען לייגט זיך ניט אָפּ דאָס צו לערנען און וויסען, בפרט נאָכקומען דאָס — אודאי ניט, דעריבער האָב איך מיט גאָט'ס חסד זיך גענומען נאָכפאָרשען וועגען דעם, דערגעהן די אלע עיקרים פון חובות הלבבות, ווייל איך בין איבערצייגט אַז אלע גוטע מעשים, וואָס אַ מענש טהוט, איז ניט דער עיקר די מעשים גופא, נור די ריינקייט פון האַרץ. איז מען זיך אפילו שטענדיג עוסק אין מעשים טובים, נור די ריכטיגע הערצליכע כונה איז דערביי ניטאָ, טייג עס ניט. יעדע גוטע טהאַט מוז זיין אויפריכטיג אי במעשה, אי במחשבה. אַ מענש מוז זיין גלייך אָפען און פערבאָרגען. זיין מחשבה טאָר ניט ווידערשפּרעכען זיינע מעשים אָדער רייד פון מויל, און ער קומט ניט נאָך זיינע פּפליכטען צו גאָט ווען זיין האַרץ איז ניט ריין און לויטער אין אָנקלאַנג מיט די גוטע זאכען וואָס ער טהוט אָדער מיט די רייד וואָס ער רעדט.

און אַז דאָס אלעס איז מיר קלאָהר געוואָרען, האָב איך זיך גענומען איינגעוואָהנען אין די הערצליכע מצוות און איך האָב זיך אָנגעשטרענגט צו וויסען און טהאָן זיי וואָס מעהר. און אַז איך האָב זיך דערוואוסט איין זאַך, האָב איך זיך דערפון דערוואוסט נאָך אַ זאַך. די צווייטע זאַך האָט מיך געלערענט אַ דריטע זאַך, און אַזוי כסדר ביז דער ענין פון חובות הלבבות האָט זיך פערברייטערט אין מיין וויסען און עס איז מיר שווער געווען אלעס צו טראָגען אויף מיינע רעיונות. האָב איך מורא געהאַט טאָמער וועל איך צוליעב געוויסע אומשטענדען אָדער סבות עטוואס פערגעסען פון דעם און ווער עס זאָל מיר העלפען, ווער עס זאָל מיר דערמאָהנען דאָס פערגעסענע איז אין מיין דור דאָ ווייניג. דעריבער האָב איך בעשלאָסען צו פערשרייבען די אלע זאכען און מאכען פון דעם אַ ספר, כדי איך זאָל עס שטענדיג קענען לערנען און שטודירען, און ווען איך וועל וואָס פון דעם ניט אָפּהיטען ווי געהעריג איז, וועל איך זיך אליין פּאָרווירפע מאכען און זיך סטאַרען אויסצובעסערען דעם פעהלער. איך

האָב געוואָלט אז דער ספר זאָל דיענען אלס וועג־ווייזער, אלס ליכט, וואס זאָל בעלייכטען דעם וועג פאר מיר און פאר אנדערע. איך האָב געהאָפט, אז אויב איך וועל די זאך דורכפיהרען, וועט עס ברייננגען נוטצען אי מיר, אי אנדערע מענשען.

און טראכטענדיג אזוי, און האָבענדיג בעשלאָסען צו פערפאסען א ספר איבער די חובות הלבבות, האָב איך אָבער איינגעזעהן, אז איך בין ניט ראוי דערצו. איך האָב מיר משער געווען, אז דער ענין איז א צו שווערער און איך בין ניט מעכטיג גענוג צו מאכען א פאָלקאָמענע זאך. אויסערדעם בין איך ניט אזא קענער אין דער אראבישער שפראך, אין וועלכער איך האָב געוואָלט שרייבען דעם ספר, ווייל די מענשען פון מיין צייט האָבען דיעזע שפראך צום בעסטען פערשטאנען. איך האָב דעריבער אָנגעהויבען חרטה האָבען אויף מיין פאָריגען בעשלוס און געדענקט אויפגעבען דאָס איינגאנצען.

און טראכטענדיג וועגען דעם, האָב איך זיך אליין חושד געווען, אפשר קומט עס אויס פוילקייט, ווייל איך וויל אויף זיך ניט נעהמען די מיה, און דער חשק צו רוה, צו פרייהייט האָט עס מיר אריינגעגעבען אין זינען אָפּצוזאָגען זיך פון דער זאך. און אין דער זעלבער צייט האָב איך זיך דערמאָהנט פון איינעם וואס האָט געזאָגט, אז ווען עס האנדעלט זיך וועגען טהאָן א גוטע זאך, דארף מען ניט זיין צופיעל איבערגעקלעהרט. מען דארף ניט אריינפאלען אין ספקות, טאָמער וועט מען די זאך ניט דורכפיהרען ריכטיג און צוליב דעם גאר ניט אָנפאנגען דאָס. איך האָב דעריבער זיך איבערלייגט אין דער זאך און געטראכט: ווען יעדער וואָס איז זיך עוסק אין א גוטען ענין פאר זיך אָדער אין לערנען אנדערע דעם ריכטיגען וועג, אין וועלכע זיי זאָלען געהן, וואָלט ניט געוואָלט אונטערנעהמען די זאך סיידען ער זאָל זיכער זיין, אז ער וועט עס דורכפיהרען בשלמות, וואָלט קיינער נאָך די נביאים, עליהם השלום, ניט אויסגערעדט א מוסר וואָרט צו זיינע מיטמענשען און די וועלט וואָלט געווען פוסט פון גוטע מעשים און שעהנע מדות. און ווען יעדער איינער, וואָס קען ניט נאָכקומען אלע גוטע מדות, זאָל אפילו דאָס וואָס ער האָט ביכולת נאָכצוקומען אויך פערנאכלעסיגען, וואָלטען דאָך מענשען אינגאנצען געווען פוסט און לעער פון מעשים טובים און די וועגען, וואָס פיהרען צו גוטעס, וואָלטען געווען ווייסט און די גאנצע וועלט וואָלט געווען דורכאויס שלעכט און פערדאָרבען.

און איך האָב די זאך גוט באטראכט און האָב פערשטאנען, אז מענשען זיינען בטבע שלעכט און האָבען א נייגונג צו טהאָן וואָס ניט רעכט איז, אָבער צו גוטע טהאטען זיינען זיי פויל. מענשען זיינען גענייגט צו זוכען פארגעניגענס און הוליאנקעס, און קומט זיי צו דער האנד אזעלכעס וואָס זיי האָבען צו דעם חשק, געפינען זיי שוין אויסריידען און תירוצים וואָרום זיי זאָלען די זאך טהאָן. פערקעהרט וויעדער, ווען עס קומט צו טהאָן א גוטע זאך, געפינען זיי פאלשע טענות וואָרום זיי זאָלען זיך דערפון אָפּוועגדען. אום א מענש זאָל נאָר טהאָן גוטעס און אויסמיידען שלעכטעס, מוז ער אָנקומען צו די הילף פון גאָט אדער ער מוז האָבען אימיצען וואָס זאָל איהם מוסר זאָגען און ווירקען אויף איהם, אז ער זאָל ניט געהן אין די וועגען פון יצר הרע, נור שטענדיג פאָלגען דעם יצר טוב.

נעהמענדיג דאָס אלעס אין אנבאטראכט, בין איך געקומען צום בעשלוס אז איך דארף זיך ניט פוילען און נעהמען אויף זיך די מיה צו פערפאסען דעם געפלאנטען ספר און ערקלעהרען אלעס אין וואס פאר א שפראך איך וועל

קענען און אין וואָס פאר א מליצה מיר וועט זיך איינגעבען, אבי מען זאָל מיך פערשטעהן. איך וועל זיך ניט אָנשטרענגען ארומצוריידען אלעס וואס האָט צו טהאָן מיט אלע פונקטען פון חובות הלבבות, ווייל דאָס וועט זיין צופיעל און אזא ספר וועט זיין צו גרויס. איך וועל בלויז ריידען בקיצור וועגען די הויפט ענינים און וועל די זאך, מיט גאָט'ס הילף, דורכפיהרען. און איך בעט ביי גאָט אז ער זאָל מיר אָנווייזען די ריכטיגע וועג לויט זיין הייליגען רצון און איך זאָל ריידען און טהאָן אלעס וואָס איהם געפעהלט אין די עפענטליכקייט און אין פערבאָרגענהייט.

און אז איך האָב פעסט בעשטימט צו פערפאסען דעם ספר, האָב איך געלייגט זיין פונדאמענט און איינגעריכטעט זיינע הויפט זיילען, בעשטעהענד פון צעהן שרשים אָדער הויפט פונקטען פון אלע חובות הלבבות. דיעזע האָב איך איינגעטיילט אין צעהן שערים, טהויערען אָדער אריינגאנגע צו די הערצליכע מצוות וואָס א מענש דארף נאָכקומען. און איך מאך דעם ספר ווי ווייט מעגליך פערשטענדליך. איך לאָז דורך טיעפע מליצות און פרעמדע ווערטער און איך וויל ניט צייגען קיינע קונצען אין שפּראך און אויסדריקע. איך מייד אויך אוים טיעפע חקירות און איך בענוץ מיך נור מיט קורצע ערקלעהרונגען, דורך וועלכע מען קען די געטליכע חכמה פערשטעהן מיט'ן שכל. אין קיין חכמה אָדער מלאכה דארף מען ניט זוכען קיין גרונד. מען דארף ניט וועלען דערגרייכען אין דעם אזוי פיעל וואָס מעהר קען שוין ניט זיין, ווייל דאָס איז אונמעגליך. אין יעדע חכמה קומען אלע מאָל צו נייעסען און מען קען זיך קיינמאָל ניט אָפּשטעלען און זאָגען: עד כאן, מעהר קען שוין אין דעם ניט ערפונדען ווערען. בפרט די געטליכע חכמה, די חקירה וועגען גאָטהייט, האָט געווים קיין סוף. דעריבער האָב איך זיך באנוגענט מיט אָבערפלעכליכע ראיות וואָס לייגען זיך אויפ'ן שכל און ניט געזוכט פעסטצושטעלען זאכען דורך ממשות'דיגע וועלטליכע ענינים, וואָס מיר וויסען און מיר פיהלען מיט אונזערע חושים. די געטליכקייט איז ניט קיין דבר ממשות און מען קען דאָס ניט צוגלייכען און צופּאסען צו קיין זאך אין דער וועלט. אויסער אין ערשטען שער, אין שער היחוד, בין איך געווען געצוואונגען צו זוכען ראיות פון זאכען וואָס מיר ווייסען און פיהלען מיט אונזערע חושים, ווייל דער ענין איז זעהר א דעליקאטנער און אום צו בעגרייפען די זאך, מוז מען אָנקומען צו בעווייזע וואס זיינען נעהענטער צו אונז און זיינען אונז בעקאנט און מיר צווייפלען ניט אין דעם.

און צו די ראיות וואס איך ברייננ אין דיעזען ספר האָב איך אויך צוגעגעבען וואָס די נביאים האָבען געזאגט אין דיעזע ענינים און וואָס מיר האָבען בקבלה פון אונזערע אלטע חכמים, ז"ל, און אויך וואס מיר ווייסען פון חסידים און חכמים פון אנדערע אומות, ווייל איך האָב געהאָפט, אז זייערע רייד וועלען אָנגענומען ווערען און אז די הערצער פון מענשען וועלען זיין גענייגט אָנצונעהמען זייערע מיינונגען און נאָכפאָלגען זייערע אויפקלעהרונגען און גוטע אויפפיהרונגען.

און אונזערע רז"ל האָבען שוין לאנג געזאגט: אין סנהדרין פ"ד: אין איין פסוק שטראָפט יחזקאל די אידען: „וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם" — איהר האָט זיך געפיהרט אזוי ווי די פעלקער וואָס ארום אייך, און אין אַן אנדער פלאַץ שטראָפט דער זעלבער נביא: „וכמשפטי הגוים אשר

סביבותיכם לא עשיתם״ — איהר האָט זיך ניט געפיהרט ווי די פעלקער וואס ארום אייך. ווי אזוי זשע מאכט עס א נביא אזא ווידערשפּרוך? איז דער תירוץ, אז יחזקאל האָט אזוי געמיינט: די גוטע זאכען, די גוטע מדות פון די פעלקער האָט איהר ניט אָנגענומען, אָבער זייערע שלעכטע מעשים האָט איהר געטהאָן. זעהט מען דאָך אז גוטע זאכען מעג מען זיך לערנען פון גוים אויך. און די רז״ל האָבען אויך געזאגט, אין מגילה: „כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם״ — דער וואס זאָגט א קלוגע זאך אפילו פון די אומות העולם, ווערט אָנגערופען א חכם. איז נאָך א ראיה, אז מען מעג זיך בענוטצען מיט קלוגע און גוטע ווערטער וואס זיינען געזאגט געווארען פון גוים.

און אז איך האָב פעסט בעשלאָסען ארויסצוגעבען דיעזען חיבור, וואָס זאָל ענטהאלטען די חובות הלבבות, איז מיין אבזיכט געווען אויסצוקלייבען אזעלכע הערצליכע מצוות וואָס זאָלען כולל זיין אנדערע. איך האָב בעשלאָסען ארויסצוגעבען שריפטליך די הויפּט פּונקטען פון דיעזען ברייטען ענין און פון זיי זאָל מען קענען לערנען די איבעריגע ניט געשריבענע.

אלס יסוד, אלס הויפּט פונדאמענט האָב איך גענומען יחוד האל, די לעהרע פון גאָט׳ס איינהייט וואס מיר דארפען גלויבען מיט׳ן גאנצען הארצען. נאָכדעם האָב איך געפונען פּאר פּאסענד אָנצוגעבען בעווייזע, איבערצייגונגען פון דאָס בעשאפענע אויפ׳ן בעשעפער. דאָס איז דער שער הבחינה, אין וועלכען עס ווערט אויפגעוויזען מיט ראיות פון אלעם וואס מיר זעהען און מיר ווייסען, אז די גאנצע שאַפונג איז די מייסטערווערק פון דעם בורא, יתברך. נאָכדעם, האָב איך בעשלאָסען, איז אין פּלאַץ צו ריידען וועגען עבודת האלהים, וועגען די חיובים וואָס ליגען אויף אונז צו דיענען גאָט און זיין איבערגעבען צו איהם. דער פיערטער שער, האָב איך מסדר געווען, זאָל זיין דער שער הבטחון, וואָס זאָל לערנען און איבערציינגען אז מען דארף זיך אין אלעם פערלאָזען אויף גאָט. וואָרום וויבאלד מיר ווייסען שוין פון פריהער אז קיין זאך ווערט ניט געטהאָן אָהן דעם ווילען פון בעשעפער, דארפען מיר קומען צו דער מדה פון בטחון, פון פערלאָזען זיך אין אלעם אויף גאָט׳ס פיהרונג. דאן קומט שער יחוד המעשה, דער טהויער פון איינינגען טהאטען פון גאָט׳ס וועגען. די לעהרע, אז אלעם וואס א מענש טהוט דארף ער אין זינען האָבען ניט זיך אליין, נור דעם בעשעפער. דעם זעקסטען הויפּט פּונקט פון חובות הלבבות האָב איך בעשטימט, שער הכניעה, די לעהרע פון אונטערטעניג זיין צו גאָט. און בעטראכטענדיג אז שוין אפילו נאָך אלע זאכען קענען מענשען פערנאכלעסיגען די עבודת הבורא, האָב איך בעשטימט דעם שער התשובה, די לעהרע פון תשובה טהאָן, פון אויסבעסערען פעהלערען אלס דער זיעבענטער שער. איך האָב נאָכהער נאָכגעזוכט און נאָכ־געפארשט און איך האָב אויסגעפונען, אז מיר קענען ניט דיענען גאָט ווי געהעריג איז, סאי מקים זיין די מצוות וואס מיר זיינען מחויב צו טהאָן מיט אונזערע גליעדער און סאי נאָכקומען די חובות הלבבות, סיידען מיר זאָלען מיט זיך אליין האָבען חשבונות, איבעררעכענען און איבערדענקען וואס מיר געניסען פון בעשעפער און מיט וואס מיר דארפען איהם דערפאר אָפּצאָהלען, און איך האָב דעריבער בעשטימט דעם שער חשבון הנפש אלס אכטער הויפּט פּונקט פון די חובות הלבבות. נאָכהער קומט שער הפרישות, די לעהרע פון זיין אָפּגעזונדערט, צוריקגעצויגען פון וועלטליכע תענוגים. וואָרום וויבאלד א מענש איז אריינגעטאָן אין תאוות, קען ער ניט זיין קיין ריכטיגער עובר ה׳ אפילו נאָך אלע איבער־

צייגונגען. און צולעצט קומט דער עיקר, דער תכלית וואס ווערט ארויסגעבראכט פון די אלע פאריגע לעהרען, און דאס איז אהבת ה', די לעהרע פון ליעב האבען גאט, וואס דאס איז די העכסטע מדרגה וואס קען דערגרייכט ווערען נאכפאלגעגדיג די אלע לעהרען פון די ניין שערים, און צו וועלכעם די אלע לעהרען ציעלען.

אזוי איז געווען מיין לעצטער בעשלוס. און איך האב דיעזען ספר א נאמען געגעבען „ספר תורת חובות הלבבות" — דער ספר וואס לערענט הערצען פפליכטען.

מיין כונה מיט מחבר זיין דיעזען ספר איז קליגער צו מאכען נאראנים און די וואס פערקירצען, קומען ניט נאך אלעם וואס אונזער תורה הייסט. איך וועל זיך אבער ניט נעהמען די מיה צו ענטפערען די יעניגע וואס זיינען דאגעגען אונזער תורה. מיט כופרים, מיט ניט גלויבינגע וויל איך קיינע ויכוחים האבען. און אז דו ועסט, ברודער, לייענען מיין ספר, נעהם אלעם אריין אין דיין זכרון און לעהרען פון איהם אויך גוטע זאכען וואס זיינען אין איהם ניט געשריבען. און אויב דו וועסט אין איהם זעהן א טעות, פעררעכט עס, און וועסטו געפינען א פעהלער, בעסער עס אויס, און אורטהייל מיך צו גוטען און בעשולדיג מיך ניט אויף מיינע טעות'ן און פעהלערען, ווייל איך האב דעם ספר פערפאסט איילענדיג אויס מורא טאמער וועל איך שטארבען און וועל מיין ציעל ניט עררייכען. און דו זאלסט ניט לערנען כדי צו בעריהמען זיך מיט דעם און כדי מען זאל דיך האלטען פאר א לערנער. לערען לשם תכלית, כדי דו זאלסט וויסען און נאכפאלגען גוטע לעהרען, און האב ניט דערביי קיינע אנדערע פניות.

וויים, אז אלע חובות הלבבות זיינען נכלל אין די צעהן שרשים, הויפט פונקטען וואס ווערען ארומגערעדט אין דיעזען ספר. לערען זיי, שטודיר זיי און דו וועסט זיי לייכטער בעגרייפען און פערשטעהן, ווען דו וועסט לערנען די ספרים פון דעם גאון רבינו סעדיה, ז"ל, וועלכע דערלייכטען דעם שכל און שארפען דעם פערשטאנד און לערנען דעם נאר, און מאכען פלייסיג דעם פוילען.

און גאט זאל אונז אנווייזען דעם וועג ווי אזוי צו דיענען איהם, אזוי ווי זיין געזאלבטער, דוד המלך, האט ביי איהם געבעטען: „תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך, נעימות בימינך נצח" — מאך מיך וויסען, גאט, די וועג פון לעבען, זעטיגקייט פון פרייד מיט דיין שכינה און אייביגען פארגניגען ביי דיין רעכטע האנד.

אינהאַלטס פּערצייכנים

פון די צעהן שערים אָדער חלקים פון ספר.

שער היחוד.

אין דיעזען שער ווערט בכלל גערעדט וועגען אחדות הבורא, וועגען גאָט'ס איינהייט.

עס ווערט אויפגעוויזען, אז מיר זיינען מחויב צו גלויבען אין דעם מיט'ן גאַנצען הארצען.

אז עס ליגט אויף אונז א פפליכט נאָכצוקלעהרען די זאַך און אָנשטרענגען זיך אין די חקירה פון גאָט'ס איינהייט, כדי מיר זאָלען עס פערשטעהן מיט'ן שכל און איבערצייגט זיין אין דעם.

ווי אזוי אָנצוגעהן מיט דער דאָזיגער חקירה און דער סדר ווי אזוי צו דער־געהן אויף ריכטיג אַז גאָט איז איינער.

אַן ערקלעהרונג וואס עס מיינט ריכטיגע איינהייט און ניט ריכטיגע.

א שכל'דיגע אויפקלעהרונג אז די וועלט האָט אַ בעשעפער, וועלכער האָט איהר בעשאַפען פון גאָר ניט.

אַן אָפּהאַנדלונג וועגען גאָט'ס מדות, וועגען זיין וועזען ווי מיר דארפען איהם פאַרשטעלען אין אונזערע געדאַנקען. וואָס מיר מעגען דענקען וועגען איהם און וואָס מיר טאָרען ניט.

שער הבחינה.

אין דיעזען שער ווערט בכלל גערעדט פון פרוף, פון איבערצייגונגען פון די שאַפונג אז עס איז דאָ א בעשעפער.

עס ווערט אויפגעוויזען, אז מיר זיינען מחויב בעאָבאַכטען עקזיסטירענדע זאַכען אויף דער וועלט, כדי איבערצייגט צו ווערען אין גאָט'ס חכמה.

עס ווערט ערקלערט ווי אזוי, אויף וואס פאר אַן אַרט מיר זאָלען עס טהאָן.

עס ווערען אָנגעצייגט די סמנים פון דער הימעלישער הכמה אין בעשעפעניששען.

וועלכע פון די ברואים זיינען נעהענטער צו אונז און פון וועלכע מיר קענען מעהר לערנען —

און די אורזאכען וואס פערדאַרבען די איבערצייגונג אין גאָטהייט; די זאַכען וואָס שטערען דעם מענשען צו פערשטעהן און וויסען אז די וועלט האָט א בעשעפער.

שער עבודת האלהים.

אין דיעזען שער ווערט ברייט אַרומגערעדט וועגען אונזערע חיובים צו דיענען גאָט.

עס ווערט ערקלערט ווי אַזוי, אויף וואָס פאַר אַן אופן מען דארף זיין גאָט'ס דיענער לויט דעם שׂכל און פערזאָג פון דער תורה.

עס ווערט אָנגעוויזען ווי יעדער איינער דארף זיין אַן עובד ה' לויט די טובות וואָס ער געניסט פון בעשעפער.

אין דיעזען שער ווערט אויך גערעדט וועגען בחירה און הכרח, וועגען זאַכען וואָס די ברירה איז ביים מענשען צו טהאָן דאָס אָדער ניט און זאַכען וואָס דער מענש איז געצוואונגען צו טהאָן דורך די גזירה פון בעשעפער.

אַ קורצע אָפּהאַנדלונג וועגען דעם צוועק פון די בעשאַפונג פון מענשען —

און א ברייטער אויפקלעהרענדער ויכוח צווישען די נשמה מיט'ן גוף.

שער הבטחון.

דיעזער שער איז געווידמעט פאַר דער מדה פון בטחון, פון פערלאַזען זיך מיט אַלעס אויף גאָט.

אין דיעזען שער ווערט אויפגעקלעהרט, ווי דער מענש מוז שטענדיג זיין א בעל בטחון, ווייל קיין זאַך געשעהט ניט אָהן דעם רצון פון בורא יתברך.

עס ווערט אויפגעוויזען ווי דער בעל בטחון פיהרט דורך זיין וועלט גוט און ווי דער וואס באַזיצט ניט די מדה פון בטחון לויזעט דערפון.

עס ווערט דאָ אויך ארומגערעדט וועגען די מענשען וואס פערלאַנגען פון גאָט משכנות. זיי ווילען ער זאָל זיי פריהער בעזארגען מיט אלעס און נאָכהער וועלען זיי איהם דיענען —

און וועגען די זאכען וואָס ווענדען אָפּ דעם מענשען פון דער מדה פון בטחון.

שער יחוד המעשה.

אין דיעזען שער ווערט גערעדט וועגען איינציגען טהאָטען פון גאָט'ס וועגען.

עס ווערט ערקלעהרט ווי א מענש איז מחויב אין זינען צו האָבען גאָט ווען ער איז זיך עוסק אין וועלטליכע זאַכען.

ווי אַזוי אַ מענש דארף זיך אויפפיהרען אז זיינע מעשים וואָס ער טהוט זאָלען זיין מרוצה צו גאָט, ווי אזוי ער קען דאָס דורכפיהרען —

און וואָס עס פערהינדערט איהם פון איינציגען זיינע מעשים פון גאָט'ס וועגען.

שער הכניעה.

דיעזער שער שמועסט אַרום דעם ענין פון זיין אונטערטעניג צו גאָט.

עס ווערט דאָ ערקלעהרט און בעוויזען וואָס כניעה מיינט און ווי אזוי א מענש קען קומען צו דיעזער מדה.

ווי אזוי אן אמת'ער נכנע דארף זיך אויפיהרען און פרטים ווען א מענש דארף ניט זיין קיין נכנע, ווען ער דארף דוקא געברויכען די מדה פון שטאָלץ זיין.

עס ווערט אין דיעזען שער אויך ערקלעהרט, אויב גוטע מדות בכלל קומען פון כניעה, פון אונטערטעניג זיין, אָדער פערקעהרט: ווען מען איז א בעל מדות טובות, איז מען שוין במילא א נכנע —

און די נוטצען וואָס די מדה פון כניעה ברייגגען דעם מענשען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט.

שער התשובה.

אין דיעזען שער ווערט אַרומגעריקדט דער ענין פון תשובה. ווי אזוי אַ זינדיגער דאַרף און קען תשובה טהאָן, אָדער אויסבעסערען זיינע פעהלערען.
דאָ ווערט אויך ברייט ארומגערעדט אלע תנאים פון תשובה און וואָס עס ווענדעט אָפּ דעם מענשען פון תשובה.
אן ערקלעהרונג ווען דער בעל תשובה קען גלייך זיין מיט א צדיק וואס האָט גאר ניט געזינדיגט און ווען ניט.
אויב מען קען תשובה טהאָן אויף כל־ערליי זינד אָדער ניט —
און מיטעל פאר די וואס עס איז זיי שווער תשובה צו טהאָן.

שער חשבון הנפש.

דיעזער שער איז אַ לעהרע ווי דער מענש דאַרף שטענדיג האָבען א חשבון מיט זיך אליין, כדי צו וויסען, וואו ער האלט אין דער וועלט אין דעם ענין פון דיענען גאָט.
דאָ ווערט ארומגערעדט ווי אזוי דער מענש זאָל די דאָזיגע חשבונות מיט זיך אליין פיהרען.
אויב דער חשבון הנפש איז איינער און דער זעלבער פאר אלעמען און דער פועל יוצא, דער צוועק פון חשבון הנפש.

שער הפרישות.

אין דיעזען שער גיט זיך דער מחבר אָפּ מיט ערקלעהרונגען וועגען פרישות, וועגען צוריקגעצויגען זיין פון וועלטליכע תענוגים.
עס ווערט דאָ ארומגערעדט פערשיעדענאַרטיגע פרישות וואָס קענען און דאַרפען דורכגעפיהרט ווערען פון אַלע קלאַסען מענשען און פרישות, צוריקגעהאלטענהייט אָדער צוריקגעצויגענהייט וואָס זיינען נור שייך ביי יחידים, ביי איינצעלנע פערזאָנען.
עס ווערט אין דיעזען שער אויך אָנגעוויזען שטעלען פון דער תורה און פון די נביאים אין דעם ענין פון פרישות —
און דעם אונטערשייד פון פאַרצייטיגע פרושים און די פרושים פון היינטיגע דורות.

שער אהבת ה'.

דיעזער שער איז דער לעצטער פון ספר און דער הויפט ציעל, צו וועלכען די פאָריגע ניין שערים פיהרען.
דאָ ווערט ארומגערעדט דער ענין פון ליעב האָבען גאָט און ווי אזוי מען קען קומען צו דיעזער מדרגה.
דאָ ווערט אויך ערקלעהרט און אויפגעוויזען אין וואס די ליעבשאַפט צו גאָט בעשטעהט, די אורזאַכען וואס ווענדען אָפּ פון אהבת ה' —
און די סמנים דורך וועלכע מען קען דערקענען א ריכטיגען אוהב ה'.

תורת חובות הלבבות

שער הראשון

שער היחוד

דער טהויער פון איינהייט. די אויפקלערונג אַז גאָט איז איינער.

פרק א׳

דער הויפט פונדאמענט פון אונזער אמונה איז: צו גלויבען איז אחדות הבורא, גלויבען, אז גאָט, דער בעשעפער פון דער וועלט, איז איינער. אזוי ווי מיר זאָגען „שמע ישראל — ה׳ אחד“.

אָבער גלויבען צו גלויבען איז ניט גלייך. איינער גלויבט אין א זאך, ווייל ער האָט דאָס געהערט פון בעגלויבטע מענשען און ער פערלאָזט זיך אויף זייערע רייד, ניט נעהמענדיג זיך די מיה צו פערשטעהן די זאך מיט זיין אייגענעם שכל, אז אזוי איז דאָס, אזוי מוז דאָס זיין און אנדערש קען דאָס ניט זיין. אן אנדערער ווידער גלויבט אין דער זאך, ווייל ער פערשטעהט עס גוט און קען אנדערע אויפקלעהרען מיט ריכטיגע ראיות, אז דאָס איז אזוי.

דאָס גלויבען אין די איינהייט פון גאָט ב״ה דארף זיין אויפ׳ן צווייטען אופן. מען מוז דאָס גלויבען און פערשטעהן מיט׳ן שכל. מען מוז דאָס גרינדליך בעגרייפען אזוי, אז עס זאָל אין דעם קיין ברעקעל ספק ניט קענען זיין. מען מוז אין געדאנקען וויסען אונטערצושיידען פון אן אמת׳ע איינהייט און א פאַלשע. עס מוז זיין א פאָלשטענדיגע הערצליכע אמונה.

מענשען געברויכען דאָס וואָרט ״איינער״ אָדער ״איינציג״. מען איז געוואוינט ארויסצוברייגנגען דיעזע ווערטער פון מויל ניט בעטראכטענדיג זייער בעדייטונג. אז מען וויל מגזם זיין עפּעס א זאך, זאָגט מען, אז זי איז די איינציגע אין איהר מין. אז מען וויל, למשל, בעצייכענען א זאך אז זי איז זעהר גוט, זאָגט מען, אז זי איז די איינציגע גוטע זאך. וויל מען, פארקעהרט, בעצייכענען א זאך, אז זי איז זעהר שלעכט, דריקט מען זיך אויס, אז זי איז די איינציגע שלעכטע זאך אויף דער וועלט. דאָס איז אָבער פאלש. אין אמת׳ן איז גאָר קיין אבסאָלוטע אָדער פאָלשטענדיגע איינהייט ניטאָ. וואָס אין דער וועלט מיר זאָלען אָנכאַפּען, הן מאטעריעלע זאכען, געגענשטענדע וואָס מיר זעהען מיט די אויגען, הן זאכען וואָס מיר בעגרייפען נור גייסטיג, מיט אונזער שכל אָדער געפיהלען, קען מען אויף זיי ניט זאָגען אז זיי זיינען אין אלע פרטים איינציג. דאָס קען נור געזאָגט ווערען אויפ׳ן בעשעפער פון דער וועלט, וועלכער קומט צום סאמע גרענעץ פון איינהייט.

דעריבער, איז דער וואָס רעדט פון אחדות הבורא, פון די איינהייט פון בעשעפער, אזוי ווי ער רעדט פון אנדערע זאכען וואָס ער רופט ״איינע״ אָדער ״איינציגע״, איז דאָס גלאַט גערעדט אין דער וועלט אריין, און ער ברייגנט ניט ארויס דאָס וואָס עס דארף ארויסגעבראכט ווערען אין דיעזען ענין. די וואָס מיינען, אז זיי דיענען גאָט בעטראכטענדיג איהם אלס אן איינציגען אויפ׳ן זעלבען אופן ווי זיי בעטראכטען אנדערע זאכען אלס איינציגע, דיענען זיי ניט דעם אמת׳ן גאָט. אין דעם ענין פון גאָט׳ס איינהייט דארף מען זיך אריינטראכטען, מען דארף צולייגען דעם שכל צו פערשטעהן און בעגרייפען די זאך גרינדליך.

רעדען ווענען די איינהייט פון בעשעפער און ניט פערשטעהן די זאך גענוי, און ניט קענען אויפווייזען מיט קלאהרע ראיות, מיט פעסטגעשטעלטע ארגו־מענטען, אז ער איז א פאלשטענדיגער איינציגער, מעג מען אפילו גלויבען אין דעם פאקט, קען דער דאזיגער גלויבען אויפהערען, ווען מען הערט טענות פון אפיקורסים, וועלכע גלויבען ניט אין אחדות הבורא.

גלויבען בלויז מצד הקבלה, ווייל מען האט די זאך געהערט פון בעגלויבטע מענשען, איז אזוי ווי א בלינדער וואס ווערט געפיהרט פון א זעהענדיגען, איז, אויב דער זעהענדיגער פאלט אריין אין א גרוב, פאלט דער בלינדער אויך אריין, און ער איז קיינמאל ניט זיכער אז ער וועט קומען בשלום צום פלאץ, צו וועלכען ער דארף קומען. די בלינדע אמונה, די אמונה אהן אויפקלעהרונג, שטעהט אין ריזיקע צו פערשווינדען דורך געוויסע סבות, און אזא אמונה איז קיין אמונה.

איז אבער א מענש מחויב צו גריבלען זיך אין דער זאך? איז א מענש פערפליכטעט נאכצוזוכען און נאכצופארשען און מאטערען זיין מח צו פער־שטעהן דעם ריכטיגען זינען פון אחדות הבורא? יא. ווי ווייט מעגליך דארף זיך א מענש אריינטהאן אין דעם און דאס וויסען און פערשטעהן לויט דעם כח פון זיין שכל און לויט די השגה, לויט דעם בעגריעף וואס זיין מח קען דער־גרייכען.

דער וואס וויל זיך ניט נעהמען די מיה און טראכטען ווענען דעם, איז אזוי ווי א חולה וואס פערשטעהט אליין זיין חלאת, אבער ער פערלאזט זיך אויף פרעמדע רופאים און אליין פוילט ער זיך נאכצוטראכטען אויב די רופאים בעה־האנדלען איהם ריכטיג אדער ניט, אויב זיי גיבען איהם די ריכטיגע מעדיצינישע הילף אדער ניט. און די תורה האט אונז אנגעזאגט: "שמע ישראל". דאס ווארט "שמע" מיינט פארשטעה, בעגרייף, און "וידעת היום והשבות אל לבבך" —דו זאלסט וויסען און זיך נעהמען די זאך צום הארצען, דאס הייסט: נעהמען אין זינען און בעטראכטען דעם ענין מיט'ן שכל אז גאט איז איינער אויפ'ן הימעל און אויף דער ערד. מיר געפינען אין תנ"ך נאך פסוקים וואס זאגען אן דאס זעלבע. פאלגליך, איז דאס א פפליכט, א חוב אויף יעדען איינעם.

אבער איידער מיר געהען צו דער חקירה פון אחדות הבורא, מוזען מיר פריהער נאכפארשען אויב די וועלט האט א בעשעפער אדער ניט. און נאכ־הער, ווען מיר וועלען זיין זיכער, אז ער עקזיסטירט; ווען מיר וועלען פער־שטעהן מיט'ן שכל אז עס איז דא אזעלכער וואס האט די וועלט בעשאפען, ווע־לען מיר נאכזוכען, אויב ער איז איינער אדער מעהר ווי איינער. און אז מיר וועלען קומען צום בעשלוס אז ער איז איינער, וועלען מיר נאכפארשען וואס עס מיינט אז אמת'ער איינער און ניט קיין אמת'ער. און ווען מיר וועלען האבען די גאנצע חקירה איינגעקריצט אין אונזערע מחות און אין אונזערע הערצער, דאן וועלען מיר וויסען אז מיר זיינען ריכטיגע מאמינים אין אחדות הבורא, אין גאט'ס איינהייט.

אבער אום צו קומען צו דער איבערצייגונג, אז די וועלט האט א בעשע־פער, וועלכער האט זי בעשאפען פון גאר ניט, מוזען מיר פריהער וויסען און פערשטעהן דריי זאכען: ערשטענס, אז קיין זאך מאכט ניט זיך אליין; צוויי־טענס, אז יעדער אנפאנג האט אן ענדע און יעדע ענדע האט אן אנפאנג; דריי־טענס, אז יעדע זאך וואס בעשטעהט פון מעהרערע זאכען, יעדע זאך וואס איז פון עפעס צוזאמענגעשטעלט, איז ניט געווארען פון זיך זעלבסט, נור אימיצער

האט דאס געמאכט. און אז די דאזיגע דריי פונקטען וועלען ביי אונז קלאהר ווערען, וועלען מיר זיין איבערצייגט, אז עס איז דא א גאט אויף דער וועלט און מיר וועלען קומען צו'דער חקירה פון אחדות הבורא.

פרק ב'

מיר וועלען די דריי פונקטען פון פאריגען פרק ערקלעהרען דייטליך.

ערשטער פונקט: א זאך מאכט ניט זיך אליין, איז גאנץ לייכט צו פערשטעהן. ממה נפשך: אויב מיר וועלען זאגען אז א זאך האט זיך אליין געמאכט איז דער צייט ווען זי האט שוין עקזיסטירט, ווען זי איז שוין געווען אויף דער וועלט, האט דאך דאס קיין זינען ניט. ווארים, וויבאלד די זאך איז שוין געווען, טא ווי איז שייך צו זאגען, אז זי האט נאכהער זיך אליין געמאכט? וועלען מיר ווידער זאגען, אז א זאך האט זיך אליין געמאכט פריהער איידער זי איז געקומען אויף דער וועלט, האט דאך דאס נאך מעהר קיין זינען ניט, ווארים ווי קען גארניט, א זאך וואס עקזיסטירט ניט, וואס איז לחלוטין ניטא, עפעס אויפטהאן? שליסליך פערשטעהען מיר מיט'ן שכל, אז קיין זאך, קיין געגענשטאנד וואס געפינט זיך אויף דער וועלט האט זיך אליין ניט געמאכט.

דער צווייטער פונקט, אז אלעס וואס האט אן ענדע האט אויך אן אנהויב, איז אויך פארשטענדליך. יעדע זאך וואס האט א גרענעץ, האט עס א גרענעץ אין ביידע זייטען. איז דא א סוף, מוז אויך זיין אן אנהויב. קענען מיר ווידער בעגרייפען א זאך וואס האט ניט קיין סוף, זיינען מיר זיכער, אז דאס האט קיין אנהויב אויך ניט. און קוקענדיג אויף זאכען וואס האבען א גרענעץ, וואס ענדיגען זיך ווען עס איז, פערשטעהען מיר, אז זיי געהען צוריק אין דער געשיכטע ביז עס מוז קומען צום סאמע אנפאנג פון דער זאך, צו אן אנפאנג וואס האט פריהער ניט געהאט קיין אנדער אנפאנג.

מיר דארפען אויך אין זינען האבען, אז יעדע זאך וואס האט אין זיך א טהייל, א זאך, הייסט עס, וואס מען קען דערפון אוועקנעהמען א געוויסען חלק, איז יענע זאך א גאנצע, מיט אן אנהויב און מיט א סוף. ווארים א זאך וואס האט ניט קיין אנהויב און קיין סוף, קען ניט צוטהיילט ווערען אויף חלקים. אונענדליך איז אונענדליך און עס איז ניט שייך צו זאגען אן אונענדליכע זאך א גרעסערע און א קלענערע, אדער לענגערע און א קירצערע. אצינד לאמיר נעהמען, צום ביישפיעל, די מענשהייט: דורות פערשווינדען. הייסט עס, אז פון דער מענשהייט ווערען ארונטערגענומען חלקים, און וויבאלד עס ווערען ארונטערגענומען געוויסע טהיילען, כאטש אפילו עס קומען צו אנדערע, מוז מען זאגען, אז די מענשהייט האט געהאט אן אנהויב, אז עס איז געווען אן ערשטער מענש, וואס קיין פריהעריגער פון איהם איז ניט געווען.

אזוי איז מיט אלע עקזיסטירענדע זאכען אויף דער וועלט. ווייל יעדע זאך האט אין זיך טהיילען, און קוים האבען זיי טהיילען, האבען זיי זיכער געהאט אן אנפאנג.

דער דריטער פונקט, אז אלעס וואס ענטהאלט אין זיך מעהר ווי איין זאך, איז מחודש, בענייעט. דאס הייסט: איז ניט געווארען פון זיך אליין, נור אי־מיצער האט עס געשאפען אדער געמאכט, איז אויך ניט שווער צו בעגרייפען.

לאמיר נעהמען, למשל, א הויז, איז זי געבויט פון ציגעל. פערשטעהט מען גאנץ גוט, אז די הויז איז ניט אויסגעוואקסען פון זיך אליין, נור אימיצער האט זי געמאכט פון די ציגעל, וועלכע זיינען געווען אין עקזיסטענץ פון פריהער. די ציגעל גופא, פערשטעהען מיר, זיינען אויך מחודש, ווארים פריהער איז דאס געווען ערד, לייהם, און ווען ניט די לייהם, וואלטען קיינע ציגעל ניט געווען. פאלגליך, האט יעדער געגענשטאנד א סבה ווארום ער איז אזוי ווי ער איז.

די הויז איז א הויז, ווייל מען האט די ציגעל געמויערט איינע אויף די אנדערע. די ציגעל זיינען געווארען ציגעל, ווייל מען האט געקנאטען די לייהם, פארמירט און געטריקענט. די לייהם גופא איז געווארען לייהם, ווייל געוויסע עלעמענטען האבען דאס געשאפען. אזוי, אז מיר געהען אויף צוריק, מוזען מיר קומען צו א פונקט, ביי וועלכען מיר בלייבען שטעהן און מיר קענען שוין מעהר ניט געהן אויף צוריק. ווען מיר וועלען אננעהמען, צום ביישפיעל, אז די עלעמענטען וואס האבען געשאפען די לייהם זיינען אויך געבילדעט געווארען פון עפעס, און יענער עפעס — פון נאך עפעס און אזוי ווייטער, מוזען מיר דאך קומען צו די ערשטע שאפונג, וואס איז געשאפען געווארען אהן א נאטירליכע סבה. און אזוי ווי מיר ווייסען שוין, אז א זאך קען זיך אליין ניט מאכען, איז דאך קיין ספק ניט אז עס איז דא א שעפער וואס האט געמאכט די ערשטע זאך, פון וועלכע עס האט זיך נאכהער ענטוויקעלט די לייהם, פון וועלכע מען האט נאכ־ הער געמאכט ציגעל און שפעטער די הויז. און די ערשטע שאפונג האט שוין געוויס ניט געהאט קיין סבה ווארום זי איז געשאפען געווארען. דאס איז גע־ ווען דער גרענעץ, דער סאמע אנפאנג פון דער יצירה. מיר בעגרייפען דאס גאנץ גוט און מיר פערשטעהען מיט'ן שכל אז אזוי איז דאס.

איצט, אז די דריי ־דערמאהנטע פונקטען זיינען שוין פאר אונז קלאהר, קענען מיר זיך שוין איבערצייגען אין מציאות הבורא, אין די עקזיסטענץ פון גאט, ווי מיר וועלען עס ווייטער דייטליכער ערקלעהרען.

פרק ג'

אלעס וואס געפינט זיך אויף דער וועלט איז צוזאמענגעשטעלט פון גע־ וויסע טהיילען אין א וואונדערבארע ארדנונג און הארמאניע. די גאנצע וועלט בכלל איז אזוי ווי א הויז ; דער הימעל פון אויבען איז די סטעליע, די ערד אונ־ טען איז די פאדלאגע, דער דיל, און די זון, די לבנה און די שטערען זיינען די בעלייכטונגען, און אלע וואקסונגען און חיות און עופות זיינען די ווירטהשאפט פון דער גרויסער הויז, וואס מיר רופען וועלט. מיר זעהען, אז קיין זאך ווערט ניט געענדערט. די וועלט געהט שטענדיג איהר גאנג. די זון געהט אויף און פערגעהט שטענדיג אין דער בעשטימטער צייט. די ימים ווערען קיינמאל ניט אויסגעטריקענט און די סעזאנען פון יאהר ווערען ניט פערביטען. זומער קומט ניט קיין ווינטערדיגע קעלט און ווינטער קומט ניט קיין זומערדיגע היץ. דאס צייגט אז עס איז דא א מייסטער וואס האט דאס אלעס געמאכט און איינגע־ ארדענט אז אזוי זאל אלעס זיין און ניט אנדערש.

און אלע איינצעלנע זאכען וואס מיר זעהען אויף דער וועלט, אזוי גוט ווי אלעס צוזאמענגענומען, איז צוזאמענגעשטעלט פון איינציגע זאכען. וואקסונגען

און לעבעדיגע בעשעפענישען ענטהאלטען אין זיך די פיער יסודות, די פיער הויפט־עלעמענטען: פייער, וואסער, ווינד אדער לופט, און ערד. אט די פיער זאכען, ווי מיר ווייסען, הארמאנירען ניט איינע מיט די אנדערע. מיר קענען ניט אויסמישען וואסער מיט פייער אדער ווינד מיט ערד, ווייל זיי זיינען גאר קאנטראסטען. די טבע פון איין עלעמענט איז דער היפוך פון צווייטען, ראד האלטען זיי זיך צוזאמען און הארמאנירען איינע מיט די אנדערע. און אזוי ווי עס איז שוין ביי אונז אן איבערצייגטער כלל, אז יעדע זאך וואס איז צו־זאמענגעשטעלט פון מעהר ווי איין זאך, איז פון אימיצען געשאפען געווארען, און אזוי ווי מיר ווייסען שוין און פערשטעהען מיט'ן שכל, אז א זאך קען ניט מאכען זיך אליין, זיינען מיר זיכער, אז אימיצער האט אלעם געמאכט, און דער אימיצער איז גאט, דער בעשעפער פון דער וועלט, וועלכער האט די יסודות בעהעפט און זיי געצוואונגען צו זיין צוזאמענגעבונדען געגען זייער נאטור.

און אז מיר וועלען נאכפארשען ווייטער אויף צוריק, זיינען די פיער עלע־מענטען, פון וועלכע די וועלט איז ענטשטאנען, נאך אויך ניט די סאמע ערשטע אין די בעשאפונג, ווארום זי אליין, די יסודות גופא, זיינען ענטשטאנען פון א געוויסען חומר. א מין שטאף אדער מאטעריא אהן א פארם. דאס הייסט, אז גאר די סאמע ערשטע מאטעריע, אדער דער סאמע ערשטער עלעמענט, האט ניט געהאט קיין געשטאלט, קיין אויסזעהן. איז יענע מאטעריע פעראייניגט גע־ווארען מיט א פארם, מיט א געשטאלט און געבילדעט די פיער יסודות. אזוי ערקלערען מחקרים. און וויעדער דער זעלבער שכל'דיגער ארגומענט: וויבאלד עס קען ניט זיין אז א זאך זאל זיך אליין מאכען, מוזען מיר זאגען, אז דער אויבערשטער, דער ערשטער פון אלע ערשטע, האט געמאכט דעם ערשטען חומר מיט דער צורה, פון וועלכע ער האט צוזאמענגעשטעלט די פיער עלעמענטען, פון וועלכע ער האט נאכהער בעשאפען און ענטוויקעלט די גאנצע וועלט.

און געמאכט האט ער דאס אהן די הילף פון אירגענד וועלכע זאך און ניט צוליעב וועלכע עס איז סבה וואס האט איהם געצוואונגען דאס צו מאכען אדער בעשאפען.

עס זיינען דא מענשען וואס זאגען, אז די וועלט איז אליין געווארען, אליין פון העלער הויט, אהן א בעשעפער, אפילו אהן א מייסטער, וועלכער האט גע־מאכט דעם אנפאנג פון די שאפונג. וואונדערט מיך זעהר ווי אזוי קען א גע־זונטער מענש, א מענש וואס איז ביים זינען, רעדען אזעלכעס? ווי אזוי ליגט זיך איהם דאס גאר אויפ'ן מח?

ווען דער זעלבער זאל הערען ווי איינער זאגט אויף א קאנאל, וואס ציהט זיך דורך א פעלד, כדי צו בעוואסערען איהר, אז ער דענקט, אז דאס איז גע־ווארען פון זיך אליין, אהן די ארבייט און אהן א ספעציעלען אבזיכט פון א בעל־מלאכה, וועלכער האט דאס געמאכט, וואלט דער זעלבער "חכם" יענעם אויסגעלאכט, וואלט איהם בעטראכט פאר א גרויסען נאר און וואלט איהם אויפ־געצייגט אז ער רעדט נארישקייט. היינט, אז ער וואלט אפגעלייקענט אז אזא קליינינקייט איז ניט געווארען פון זיך זעלבסט, טא ווי קען ער זאגען אדער גאר דענקען אז די גרויסע און ברייטע וועלט מיט אלעם וואס עס געפינט זיך אויף איהר איז געווארען פון זיך אליין, אהן די ארבייט און ספעציעלען אבזיכט פון א מעכטיגען און קלוגען מייסטער?

און מיר ווייסען, אז א זאך וואס ווערט אליין אפגעטהאן אהן דער כונה פון

אימיצען צו מאכען עפּעס, איז ניטאָ אין דעם קיין סמן פון חכמה און קענטניס. למשל, ווען מינט גיסט זיך אליין אויס אויף פּאַפּיר, וועט דערפון קיינמאָל ניט ארויסקומען קיין שריפט מיט אותיות און שורות אזוי ווי מען שרייבט מיט א פעדער. און ווען איינער זאָל אונז צייגען א פּאַפּיר געשריבען אין אָרדנונג און ער זאָל אונז דערצעהלען, אז א טינטער טינט האָט זיך ביי איהם אויסגעגאסען אויפ'ן פּאַפּיר און עס איז ארויסגעקומען די דאָזיגע שריפט, וואָלטען מיר דאָס אָפּגעלייקענט און איהם איבערצייגט אז דאָס איז פאלש, ווייל דאָס איז א זאַך וואָס קען ניט געטהאָן ווערען אליין אָהן איינעם וואָס האָט דאָס אבזיכטליך געמאכט צוליעב א צוועק. היינט ווי קען מען דענקען, אז די וועלט, אַזאַ איידעלע ארבייט, אזא קלוגע ארבייט, אזא קונציגע ארבייט איז געוואָרען אליין פון העלער הויט, אָהן א מעכטיגען און קלוגען מייסטער?

האָבען מיר שוין אַלזאָ ראיות ברורות, קלאָהרע בעווייזע, אז עס איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט. מיר זיינען שוין איצט פערטיג מיט די איבערצייגונג אין מציאות הבורא, אין די עקזיסטענץ פון בעשעפער, און מיר דאַרפען נאָכ־פאָרשען אויב דער בעשעפער איז איינער אָדער מעהר ווי איינער. און צו קומען צו דער איבערצייגונג אין אחדות הבורא — די איינהייט פון גאָט, קענען מיר אויף זיעבען־ערליי אופנים, ווי מיר וועלן ווייטער ארומריידען:

פּרק ד׳

דאָ זיינען די זיעבען אופנים, דורך וועלכע די איינהייט פון גאָט ווערט ערקלערט:

ערשטענס: ווען מיר בעטראַכטען די וועלט, געפינען מיר אז יעדע זאַך וואָס עקזיסטירט איז געשאַפען געוואָרען דורך א געוויסע סבה, דורך אן אור־זאַך. און די סבות זיינען שטענדיג וועניגער ווי די זאכען וואָס זיינען דורך זיי געשאַפען געוואָרען. צום ביישפּיעל, עלטערען זיינען די סבות פון קינדער. בלומען־פּלאַנצען — די סבות פון בלומען; פּרוכט־בוימער — די סבות פון פּרוכט. זיינען עלטערען דאָ וועניגער ווי קינדער; פּלאַנצען וועניגער ווי בלו־מען און פּרוכט־בוימער וועניגער ווי פּרוכט. און אז מיר וועלען געהן אויף צוריק, ווערען די סבות, די אורזאַכען וואָס האָבען עפּעס געבראַכט אויף דער וועלט, אַלץ וועניגער און וועניגער. מיר פערשטעהען, למשל, אז מיט טויזענד יאָהר צוריק זיינען געווען וועניגער פאָטערס ווי היינט. מיט צוויי טויזענד יאָהר צוריק — נאָך וועניגער, און אזוי כסדר, ביז מיר מוזען קומען צום סאמע אָנהויב, צו דער ערשטער סבה וואָס קיין פריהעריגע פאר דער איז ניט געווען.

און אַלעם וואָס עס עקזיסטירט אין דעם גרויסען און ברייטען וועלט־רוים איז אונצעהלבאר. מען קען אַלע איינצעלנע זאכען ניט איבערצעהלען. ווען מיר וועלען אָבער אָננעהמען די מינים, די סאָרטען פון דער גאנצער שאַפונג, זיינען זיי שוין א סך וועניגער. מיר וועלען, למשל, זאָגען: מענשען, חיות, עופות, אינזעקטען, בוימער, פּלאַנצונגען און אזוי ווייטער — קענען מיר שוין די מינים איבערצעהלען. ווען מיר וועלען נאָך די מינים איינטהיילען אין קלאַסען, ווי, צום ביישפּיעל, לעבעדיגע בעשעפעניסען, סתם וואַקסונגען, און אזוי ווייטער, וועט זייער צאָהל זיין נאָך וועניגער, ווייל אונטער די ווערטער "לעבעדיגע בע־

שעפענישען" פערשטעהען מיר שוין אי מענשען, אי חיות, אי עופות און אזוי ווייטער. אונטער'ן ווארט "וואקסונגען" פערשטעהען מיר אי בוימער, אי פלאנ־צונגען, און אזוי ווייטער. ווען מיר געהען נאך אויף צוריק, געפינען מיר, אז די גאנצע שאפונג בעשטעהט פון פינף זאכען: די פיער יסודות—פייער, וואסער, ווינט אדער לופט, און בעוועגונג, דער כח פון בעוועגונג. ווייטער אויף צוריק, האבען מיר שוין נור צוויי זאכען: חומר און צורה — די ערשטע מאטעריע פון וועלכע די יסודות זיינען בעשאפען געווארען און דער געשטאלט, דער אויסזעהן פון דער מאטעריע אדער שטאף. ווייטער אויף צוריק, מוז דאך, נאטירליך, זיין נאך וועניגער, און וועניגער פון צוויי איז איינס, און דאס איז דער רצון פון בורא ב"ה, וואס ער איז די סבה איבער אלע סבות, דער איינ־ייגער וואס האט פער־אורזאכט די ענטשטעהונג פון דער וועלט.

צווייטענס: זעהען מיר דאך, אז אלעס וואס עקזיסטירט אויף דער וועלט, אין די הימלען און אונטען אויף דער ערד, סאי די דוממים, ווי שטיינער און מעטאלען, סאי די וואקסונגען און סאי די לעבעדיגע ברואים, זיינען אלע גע־מאכט פון איין פעהיגען און קלוגען בעל־מלאכה. אלעס ענטהאלט אין זיך די פיער הויפט יסודות און אלעס איז בעשאפען געווארען אונטער איין סיסטעם, אונטער איין מעטהאדע. מיר זעהען דאס ביי קליינע בעשעפענישען אזוי גוט ווי ביי גרויסע. דער מענש, די חיה אדער וועלכע עס איז בעשעפעניש האבען כמעט איינע און די זעלבע ארגאנען וואס האלטען אויף זייער עקזיסטענץ און שאפען זיי לעבען. די וואקסונגען ציהען אויך זייער חיונה אלע פון איינע און די זעלבע קוועלען. און ווען די וועלט וואלט געהאט מעהר ווי איין בעשעפער, וואלט יעדע זאך וואס איז בעשאפען פון אן אנדער בעשעפער געווען אנדערש, עקזיסטירט און געלעבט אויף אן אנדער אופן.

און נאך א זאך: מיר זעהען אז אלעס וואס דער וועלט־רוים פערמאגט איז געקייטעלט און געבונדען איינס צו דאס אנדערע. יעדע זאך איז א חלק פון דער גאנצער גרויסער שאפונג. די זון בעלייכט די ערד און אנדערע פלאנעטען. ווען ניט די זון וואלט די ערד קיין קיום ניט געהאט. לעבעדיגע ברואים מוזען אויך אנקומען איינע צו די אנדערע. פיעלע באשעפענישען לעבען דערפון וואס זיי עסען איינע די אנדערע, און אזוי אלעס. איז דאך דאס אויך א קלאהרער בעווייז, אז עס איז נור דא איין בעשעפער. ווארים, ווען עס וואלטען געווען מעהר ווי איינער, וואלט יעדענ'ס שאפונג געווען אפגעזונדערט און ניט געהאט קיין שום שיכות מיט דער שאפונג פון צווייטען.

דריטענס: איז דאך שוין בעוויזען געווארען, אז די וועלט איז מחודש, בע־טייט. דאס הייסט, אז זי איז אמאל ניט געווען און איז אין א געוויסע צייט געווארען. און ווייל, ווי עס איז שוין פריהער ערקלערט געווארען, אז עס קען ניט זיין אז א זאך זאל האבען זיך אליין געמאכט, איז במילא פערשטענדליך, אז אימיצער האט די וועלט געמאכט. און ווען מיר זאלען זיך קענען פארשטע־לען אז א זאך קען געמאכט ווערען פון וועניגער ווי איין מייסטער, וואלטען מיר אזוי אנגענומען; אבער אזוי ווי דאס קען דאך ניט זיין, מוזען מיר זאגען, אז עס איז געווען איין בעשעפער און ניט מעהר, מצד השכל, ווארום אויף איינעם האבען מיר ראיות, גרינדליכע בעווייזע און מיר קענען ניט געפינען קיינע בע־ווייזע אויף מעהר.

דאס איז אזוי ווי מען זאל אונז צייגען א געשריבענעם פאפיר, וואס דער

כתב און די שורות זיינען דורכאויס גלייך, וועלען מיר זיכער ניט דענקען אנדערש, נור אז איינער האט דאס געשריבען. ווייניגער ווי איינער קען דאך ניט זיין און אויף מעהר האבען מיר ניט קיינע בעווייזע, ווייל די אותיות און די שורות זיינען אלע גלייך און מיר זעהען אין זיי קיינע ענדערונגען. און ווען איינער וועט קומען און זאגען אז צוויי אדער מעהרערע הענד האבען דאס געשריבען, מוז ער ברענגען ראיות אז דאס איז אזוי. ער מוז דאס אויפצייגען מיט א שכל, און קען ער דאס ניט אויפצייגען, פערבלייבען מיר ביים גלויבען, אז דער שרייבער איז געווען נור איינער. מיר דארפען דעם איינעם ניט קענען פערזענליך און די ראיות וואס מיר האבען פון דעם כתב אויפ'ן פאפיר זיינען גענוג צו איבערצייגען אונז אז ער איז איינער. אזוי איז אויך מיט'ן בעשעפער פון דער וועלט. מיר קענען אנדערש ניט זאגען און עס קען אונז אויפ'ן זינען ניט ארויף אז עס איז געווען מעהר ווי איינער, מחמת אויף איינעם האבען מיר ראיות און קיינער קען ניט ברענגען אירגענד וועלכע ראיה, אז עס איז געווען מעהר ווי איינער.

פערטענס: אויב איינער דענקט, אז דער בעשעפער איז מעהר ווי איינער, מוז ער זיך דאך פארשטעלען, אז דער עצם, דער געגענשטאנד, ווי מיר קענען משיג זיין אין אונזער געדאנק, איז מעהר ווי איינער, צוויי אדער מעהר געגענשטענדע, וואס זיינען באשעפער. ווארום אנגעהמענדיג אז דער עצם איז איינער, איז ער דאך איינער און ניט מעהר. און ווי באלד ער דענקט , אז דער עצם גופא איז מעהר ווי איינער, קענען זיי דאך פאנאנדערגעטהיילט ווערען. פאלגליך, איז דאך דאס באגרענעצט, ווארום א זאך וואס קען צרטהיילט ווערען אויף חלקים, האט דאך אן אנהויב און א סוף, און א זאך וואס האט אן אנהויב מיט א סוף, ווייסען מיר שוין, איז מחודש, בענייעט, געשאפען פון עפעס, און א זאך וואס איז געשאפען מוז דאך האבען א בעשעפער, קעהרט זיך דאך אום אלץ צו דאס זעלבע, אז עס איז דא א יחיד ומיוחד, אן ערשטער, וואס קיין ערשטער פאר איהם איז ניט געווען, אזוי ווי דער פסוק זאגט: "אתה הוא ה' לבדך" — דו, גאט, ביזט אליין.

פינפטענס: דער בעגריף פון אחדות, פון איינהייט, האט געמוזט זיין פריהער פאר'ן צאהל איינס, אקוראט ווי דער בעגריף פון היץ איז פריהער פון וועלכע עס איז ווארימע זאך. ווען אונזער שכל, אונזער געפיהל וואלט אונז ניט געגעבען דעם בעגריף פון היץ, פון ווארימקייט; ווען מיר וואלטען ניט געוואוסט אונטערצושיידען פון היים און קאלט, וואלטען מיר ניט געוואוסט צו זאגען אויף א זאך אז דאס איז ווארים. ווען מיר זאלען אין אונזערע מחות ניט האבען דעם בעגריף פון איינהייט, וואלטען מיר ניט געקענט זאגען אויף אן איינציגע זאך אז דאס איז איינס, איין מענש, איין הויז און דאס גלייכען.

און דער בעגריף פון אחדות, פון איינהייט, מוז זיין אן אבסאלוטע איינהייט, וואס קען אויף קיין אופן ניט זיין מעהר ווי איינס; אן איינציגע זאך, וואס איז ניט צוזאמענגעשטעלט געווארען פון צוויי זאכען, וואס קען ניט צרטהיילט ווערען אין חלקים און וואס האט ניט קיין גלייכען צו זיך, אז מען זאל קענען זאגען, אז עס זיינען דא צוויי אדער מעהר אזעלכע. ווארים, אויב מיר וועלען זיך אזוי פארשטעלען, וועט דאך אויסקומען אז דער מעהר־צאהל איז פריהער פון דעם איין־צאהל, און דאס קען דאך ניט זיין. דעריבער קומען מיר צו דער איבערצייגונג, אז עס איז דא אן אחדות, אן אבסאלוטע איינהייט, אהן

אז אנהויב און אָהן א סוף, און דאָס איז דער בורא, דער בעשעפער פון דער וועלט.

זעקסטענס: ווייסען מיר און מיר בעגרייפען, אז יעדע מעהרהייט, יעדע זאך וואָס עקזיסטירט אויף דער וועלט אין א מעהר־צאָהל, איז א צופאל. עס איז, הייסט עס, ניט קיין עצם, קיין אָריגינאל, נור פון דעם עצם, פון דעם אָרי־גינאל איז געוואָרען מעהר. למשל, עס זיינען דאָ אויף דער וועלט א סך מענ־שען, זיינען זיי געקומען פון דעם צופאל, פון דער טבע אז מענשען זאָלען גע־בוירען נאָך מענשען. און אז מיר געהען אויף צוריק צום אָנפאַנג פון דער שאַ־פונג, קומען מיר דאָך צום סאמע אָריגינאל, צום אויבערשטען וואָס האָט אלעס בעשאפען, איז דער שכל מחייב, אז אין איהם קען ניט זיין קיין מעהרהייט אזוי ווי אין אלע עקזיסטירענדע זאכען אין גרויסען וועלט־רוים. וואָרים א מעהר־הייט ווערט דאָך בעשאפען און דאָס איז ניט שייך צו זאָגען אויף א בעשעפער. און וויבאלד אז ניט קיין מעהרהייט, מוז זיין איינער. וואָרים עס איז ניטאָ קיין מיטעל־פונקט צווישען א מעהרהייט און איינס. פאָלגליך, איז נאָך א ראיה, אז דער בעשעפער איז איינער.

זיבענטעס: אויב מיר וועלען זאָגען אז דער בעשעפער איז מעהר ווי איי־נער, דאַרפען מיר זיך שטעלען די פראגע: האָט יעדער איינער פון זיי געקענט בעשאפען די וועלט אָהן די הילף פון צווייטען, אָדער ניט? איז דאָך ממה נפשך: וועלען מיר אָננעהמען, אז איינער האָט געקענט בעשאפען די וועלט, איז דאָך דער צווייטער איבעריג; אויב וויעדער זיי האָבען דאָס געמוזט טהאָן בשותפות און איינער אָהן דעם אנדערען וואָלט די זאך ניט דורכגעפיהרט, וואָלט דאָך דאָס געהייסען, אז יעדער איינער פון זיי האָט ניט די פולע קענטנים, די פולע מאכט אָדער דעם פולען כח, און וויבאלד אז דער כח איז בעשרענקט, איז דאָס גאַנצעס וועזען בעשרענקט צו א געוויסען פונקט. און א זאך וואָס האָט א גרענעץ, איז שוין ערקלערט געוואָרען, איז מחובר, צוזאמענגעשטעלט פון גע־וויסע עלעמענטען אָדער מאטעריאלען, און צוזאמענגעשטעלטע זאכען זיינען מחודשים, געשאפענע, געוואָרענע, וואָס זיינען פריהער ניט געווען, און אלע געשאפענע מוזען דאָך האָבען א בעשעפער, פאָלגליך, קען דאָך ניט זיין אז דער בעשעפער גופא זאָל זיין א שוואכעס וועזען וואָס האָט געמוזט מאכען די שאַ־פונג דורך די הילף פון נאָך איינעם.

און ווען אפילו עס זאָל מעגליך זיין, אז עס זאָל זיין מעהר ווי איין בעשע־פער; ווען מען וואָלט זיך געקענט פאָרשטעלען אזא זאך, וואָלט מען דאָס בלויז דאן געקענט זיך פאָרשטעלען, ווען מיר וואָלטען נאָך די שאַפונג געזעהן אָדער בעמערקט וועלכע עס איז אבסאָלוטע פערשיעדענהייטען; ווען מען זאָל זעהן אז איין בריאה איז אינגאנצען אנדערש פון דער צווייטער; ווען מען זאָל בע־מערקען אז די גאַנצע שאפונג איז ניט געשאפען געוואָרען נאָך איין סיסטעם. און ווען עס וואָלט ווירקליך אזוי געווען, וואָלט די שאפונג ניט געווען קיין פאָל־שטענדיגע ווי זי איז. אָבער אזוי ווי מיר זעהען, אז די וועלט איז איינגעריכ־טעט נאָך איין סדר, נאָך איין אָרדנונג און איין כח פון בעוועגונג בעוועגט אלע ברואים אימער און שטענדיג, קען ביי אונז קיין ברעקעל ספק ניט זיין, אז דער בורא איז איינער און די וועלט ווערט געפיהרט נור פון איינעם און ניט מעהר.

האָבען מיר שוין אלזאָ זיבען ראיות ברורות, זיבען ריכטיגע בעווייזע, אז דער בורא איז א יחיד ומיוחד.

שער היחוד

פרק ה׳

אבער אום צו פערשטעהן בעסער דעם ענין פון אחדות, דארפען מיר זיך מעהר אריינטראכטען אין דעם אונטערשיעד פון אן אמת'ע איינהייט, א שטענ־דיג עקזיסטירענדע איינהייט, און א צייטליכע אדער צופעליגע איינהייט, וואס איז באמת גאר ניט איינס.

די צופעליגע איינהייט איז איינגעטהיילט אין צוויי חלקים. אין איינעם זעהען מיר און מיר בעגרייפען באלד די מעהרהייט, כאטש מיר רופען דאס איינס. ווען מיר זאגען, למשל: א רעגימענט סאלדאטען, א סטאדע שעפסען, א טאפ תבואה, מיינט עס: א סך מענשען, א סך שעפסען און א סך תבואה קערנער. הייסט עס, אז אין איין זייט איז דאס איינס און אין צווייטען זייט — א סך, אדער מיר בעגרייפען דאס אלס איינס און אין דער זעלבער צייט אלס פיעל, כאטש מיר דריקען דאס אויס אין איין־צאהל. צום צווייטען טהייל בע־לאנגען זאכען וואס זיינען טאקע ניט מעהר ווי איינס, אבער פארט ניט איינס. ווען מיר נעהמען, צום ביישפיעל, א שטיין, טאקע ניט מעהר ווי איין שטיין, האט ער אבער אין זיך א סך טהיילען. מען קען דעם שטיין צוברעכען אויף א סך שטיקלאך און יעדע שטיקעל וועט הייסען א שטיין. אדער פערקעהרט: מען קען איין שטיין צוקלעפען צו נאך א שטיין און מאכען פון צוויי איינעם.

און וואס מיר זאלען ניט נעהמען, איז אלץ אזוי. ווען מיר זאגען: איין מענש, קענען מיר אין דעם אויך ניט האבען דעם פולען בעגריף פון איינהייט, ווארים דער מענש בעשטעהט דאך פון חלקים, פון פלייש, ביינער, אדערען, אזוי ווי עס איז שוין פריהער ערקלעהרט געווארען. פאלגליך, קענען די אלע זאכען ניט בעצייכענט ווערען מיט'ן נאמען אחדות, איינהייט, ווייל זיי זיינען ניט קיין אמת'ע אינציגע.

אבער דיא אמת'ע איינהייט ווערט אויך אויסגעדריקט אין צווייער־ליי אופנים. איינער איז מחשבה, אין געדאנקען, און דער צווייטער אין טהאט, אין די ווירקליכקייט. דער ערשטער איז דער צאהל איינס, דער בעגריף וואס מיר האבען וועגען דעם. ווען מיר האבען אין זינען איינס, מיינט עס איינס, דער ערשטער פון אלע צאהלען. דאס איז ניט מעהר ווי א בעגריף, אן איינהייט, איבער וועלכע מיר דענקען, אבער מיר קענען דאס ניט זעהן אדער פיהלען מיט אנדערע פון אונזערע חושים.

אבער דער צאהל איינס, כאטש ווי מיר זיינען דאס משיג, איז דאס טאקע אן אבסאלוטע איינהייט — איינס און ניט מעהר, קען מען דאך אבער צולייגען צום איינס נאך איינס און עס וועט שוין ווערען צוויי, אדער מען קען צולייגען מעהר און עס וועט ווערען מעהר. אבער די צווייטע אמת'ע איינהייט, וואס גע־פינט זיך אין די ווירקליכקייט, איז אזעלכע וואס ווערט ניט און קען ניט ווערען מעהר, און ווערט קיינמאל ניט געענדערט, און מען קען דאס ניט צורעכענען צו קיין זאך, איז ניט גלייך צו קיין זאך, און מען קען וועגען דעם ניט האבען אירגענד וועלכען בעגריף וואס מען האט פון אנדערע זאכען וואס עקזיסטירען אויף דער וועלט. אט דאס איז ערשט די ריכטיגע, אמת'ע איינהייט, דער מקור אדער דער אריגינאל פון אלע זאכען וואס עקזיסטירען און מעהרען זיך אין גרוי־סען און ברייטען וועלט־רוים.

און די אמת'ע, פאלשטענדיגע איינהייט האט ניט קיין אנהויב און קיין

סוף. ווארים ווען עס זאל יא האבען אן אנהויב און א סוף, הייסט דאך דאס שוין, אז עס איז פארגעקומען אדער עס וועט אין דעם פארקומען אן ענדערונג. און דאס הארמאנירט שוין ניט מיט אבסאלוטע איינהייט. ווארום וויבאלד אז א וועזען אדער א זאך האט אין זיך צוויי כחות, צו זיין ווי עס איז און צו ווערען אנדערש, איז דאך דאס ניט איינס. מיר קענען צו דעם אמת'ען איינהייט וועזען ניט צורעכענען קיין שום דמות, קיין געשטאלט, קיין אויסזעהן. ווארום אז מיר וועלען זאגען, אז עס זעהט אויס אזוי און אזוי, הייסט דאך דאס, אז עס איז דא נאך עפעס עהנליכעס צו דעם, און וויבאלד אזוי, איז דאך דאס שוין ניט איינס.

און אזא אמת'ע, פאלשטענדיגע איינהייט איז דער בעשעפער פון דער וועלט. און אום צו פערשטעהן די זאך דייטליכער, וועלען מיר זאגען:

אלע עקזיסטירענדע זאכען אויף דער וועלט זיינען מחובר, צוזאמענגעשטעלט פון חלקים. קיין זאך קומט ניט אריין אין עקזיסטענץ, סיידען די חלקים, פון וועלכע די זאך בעשטעהט, פעראייניגען זיך. איז א כלל, אז די איינצעלנע זאכען מוזען קומען פריהער פאר דער גאנצער זאך, וואס ענטהאלט אין זיך די איינצעלנע זאכען, אקוראט ווי דער צאהל איינס קומט פריהער פאר'ן מעהר־צאהל. און האלטענדיג זיך ביי דיעזען כלל, בעגרייפען מיר דאס וואס איז שוין פריהער ערקלעהרט געווארען, אז געהענדיג אויף צוריק ווערען די מעהרהייטען אלץ ווייניגער און ווייניגער ביז עס קומט צום צאהל איינס, און דערביי מוזען מיר זיך אפשטעלען. און דער ערשטער איינס איז טאקע איינס, וואס קען ניט פארגעשטעלט ווערען אין קיין מעהרהייט, אין קיין צוזאמענבינדונג מיט נאך עפעס.

און נאך א זאך: עס איז בעוואוסט, אז יעדע זאך וואס קומט דורך א צופאל מוז קומען דורך אן עצם, דורך א הויפט זאך, וואס האט געבראכט דעם צופאל, און דער צופאל הערט ניט אויף סיידען דער עצם גופא הערט אויף. למשל, ווארימע וואסער איז א צופאל. דאס וואסער איז אליין ניט ווארים פון דער נאטור, נור וואס דען? א פייער ווארימט דאס וואסער. הייסט עס, אז פייער איז דער עצם, די זאך וואס איז פון נאטור הייס, און די היץ אין די וואסער איז א צופאל, ווארום, וועט מען אוועקנעהמען דעם פייער, וועט דאס וואסער אפגעקיהלט ווערען, וועהרענד דער פייער גופא וועט פערבלייבען הייס. אדער לאמיר נעהמען א נאסע זאך, איז דאס נאס, ווייל עס איז געקומען אין בעריהרונג מיט וואסער. נעהמט מען עס ארויס פון די וואסער, טריקענט זיך עס אויס, וועהרענד דאס וואסער גופא פערבלייבט נאס, ווייל דאס וואסער איז דער עצם, די נאטירליכע נאסקייט, וואס קען ניט געענדערט ווערען. און אזוי וויא מיר ווייסען, אז אלע עקזיסטירענדע זאכען אויף דער וועלט זיינען מקריים, צופעליגע, וואס זיינען געווארען פון עפעס, איז דער שכל מחייב, אז עס איז דא אן עצם, א הויפט־וועזען וואס האט פעראורזאכט די אלע צופעלע. איצט קומען מיר צו אחדות. אזוי ווי עס איז שוין בעוויזען געווארען, אז די אלע זאכען וואס מיר בעצייכענען מיט'ן ווארט "איינס", למשל: איין מענש, איין בוים, איין שטיין, און אזוי ווייטער, איז דאך דער סמן "איינס" נור א צופעליגער, ווארים באמת קען דאך אלעס אין דער וועלט צוטהיילט ווערען אויף מעהר חלקים. אם כן, מוז דאך זיין אן עצם, א שטענדיגע און ריכטיגע איינהייט, וואס האט געבראכט די דאזיגע צופעלע פון די ניט ריכטיגע איינהייטען, אקוראט אזוי ווי עס מוז

זיין פייער צו מאכן דאס וואסער הייס, אדער וואסער צו מאכן א זאך נאס. פאלגליך, איז נאך א ריכטיגער בעוויז, אז דער בורא איז דער אמת'ער יחיד ומיוחד, די אמת'ע איינהייט, וואס האט געשאפן די אלע צופעליגע איינהייטען פון דער וועלט.

צום בורא, ב"ה, ווערן צוגערעכנט מדות אדער אייגענשאפטן, אבער דאס נעהמט פון אונז ניט אוועק דעם בעגריף פון זיין אמת'ע איינהייט, כאטש ביי אלע זאכן אין דער וועלט, וואס ווערן בעצייכנט מיט געוויסע אייגענשאפטן, ציינט עס אז זיי זיינען ניט קיין איינציגע. ווען מען זאגט, למשל, דער און דער איז א שווארצער, מיינט עס, אז עס זיינען דא נאך אזעלכע ווי ער, אבער יענע זיינען ווייסע. ביים באשעפער איז דאס אנדערש. מיר בעצייכנען איהם מיט געוויסע אייגענשאפטן און ער איז פארט א יחיד ומיוחד.

די מדות אדער אייגענשאפטן, מיט וועלכע מיר בעצייכנען דעם רבונו של עולם, זיינען צווייערליי: אזוי צו זאגען אייגענע, פערזענליכע, און טהאטליכע. די, אזוי גערופענע, פערזענליכע, זיינען דריי: אז ער עקזיסטירט, אז ער איז איינער, און אז ער איז דער ערשטער וואס קיין פריהעריגער פון איהם איז ניט געווען. מיר מוזען איהם בעצייכנען מיט די דריי זאכען, ווייל מיר זיינען מחויב צו וויסען אז עס איז דא א גאט אויף דער וועלט, וועמען מיר דארפען דיענען. און אז ער עקזיסטירט, אז ער איז דא, האבען מיר דאך גענוג ראוית, וועלכע מען קען ניט אפלייקענען. דאס זעלבע איז אויך מיט די אנדערע צוויי, ווי עס איז שוין פריהער אויספיהרליך ערקלעהרט געווארען. אבער דאס מיינט ניט צוצורעכענען עטוואס צו זיין היילינען נאמען, נור אוועקצונעהמען פון אונז דעם היפוך, דעם פערקעהרטען בעגריף, אז די דריי זאכען זיינען ביי איהם ניטא.

און מיר דארפען אויך פערשטעהן, אז די דאזיגע דריי אייגענשאפטען זיינען געקניפט און געקייטעלט איינע אין די אנדערע. ווען מיר רעכענען צו צום רבונו של עולם איינע פון די דריי, מוזען די צווייטע במילא קומען. ווען מיר זאגען אויף איהם, אז ער איז די אמת'ע איינהייט, מוזען מיר דאך זאגען אז ער עקזיסטירט, ווארים א זאך וואס עקזיסטירט ניט, איז דאך ניט שייך צו בעצייכנען מיט א צאהל. אזוי איז אויך וועגען דער דריטער אייגענשאפט, אז ער איז דער סאמע ערשטער, ווארום וויבאלד אז ער איז די אמת'ע איינהייט, מוז דאך אזוי זיין ווי עס איז שוין ערקלעהרט געווארען, אז אמת'ע איינהייט קען ניט געזאגט ווערען אויף א זאך וואס האט אן אנהויב. אזוי איז אויך ווען מיר זאגען, אז ער איז א קדמון, אן ערשטער, וואס קיין ערשטער פאר איהם איז ניט געווען, אן אייביגער, הייסט עס, אהן אן אנהויב און אהן א סוף, מוזען מיר שוין אויך זאגען, אז ער איז די אמת'ע איינהייט, ווייל א זאך וואס עקזיסטירט ניט אייביג, קען ניט זיין קיין אמת'ע איינהייט, ווי עס איז שוין דייטליך בעוויזען געווארען אין די פאריגע פרקים. פאלגליך, זיינען די אלע דריי מדות אדער אייגענשאפטען אייגענטליך ניט מעהר ווי איינע. און ווען מיר זאלען דאס קענען אויסדריקען אין אייןווארט, וואלטען מיר דאס געטהאן. אין אונזער געדאנק בעגרייפען מיר די זאך שנעל און גוט, אבער אויסדריקען דאס אין איין ווארט קענען מיר ניט, ווייל עס איז אין קיין שפראך ניטא אזא ווארט וואס זאל אויסדריקען די געטליכקייט ווי זי איז. דעריבער מוזען מיר דאס ארויסברייננען אין דריי ווערטער: עקזיסטירענדער, איינער און אייביגער. בבלל

אבער דארפען מיר אין זינען האבען, אז מיר קענען דעם בורא ניט אפמעלדען ווי מיר מעלדען אפ אנדערע עקזיסטירענדע וועזענס. און אלעס וואס מיר זאגען אויף איהם, דארפען מיר אין זינען האבען ניט דאס וואס מיר רעכענען צו איהם צו, נור אז עס איז ניט דער היפוך דערפון.

דער פילאזאף אריסטו האט געזאגט: "בעצייכענען גאט אין נעגאטיווס איז ריכטיגער ווי בעצייכענען איהם אין פאזיטיווס". דאס הייסט: עס איז, למשל, גלייכער צו זאגען אויף איהם אז ער איז ניט טויט ווי זאגען אז ער לעבט. אדער עס איז ריכטיגער צו זאגען אז ער איז ניט שוואך און מיעד איידער זאגען אז ער איז א גבור. ווארים וויבאלד אז מיר רעכענען צו איהם צו א געוויסע אייגענשאפט, הייסט עס, אז מיר פערגלייכען דעם בעשעפער צו די בעשאפענע, וואס האבען אויך אזעלכע אייגענשאפטען אין א געוויסער מאס, און דאס נעהמט אוועק דעם ריכטיגען בעגריף וואס מיר דארפען האבען וועגען גאטהייט.

דאס אלעס וועגען די, אזוי צו זאגען, אייגענע אדער פערזענליכע אייגענשאפטען. אצינד וועלען מיר רעדען וועגען די טהאטליכע אייגענשאפטען וועלכע די תורה און די נביאים רעכענען צו צום בעשעפער.

פרק ו'

די נעטליכע טהאטליכע מדות אדער אייגענשאפטען זיינען ניט די וואס מען זאגט אויף זיין וועזען גופא און מיר פערשטעהען דורך זיי, אז ער איז ניט גלייך צו די ברואים וואס ער האט בעשאפען. די טהאטליכע מדות וואס ווערען צו איהם צוגערעכענט זיינען ניט ווי די דריי, וועגען וועלכע מיר האבען פריהער גערעדט, נור אזעלכע וואס מעלדען אפ דעם בעשעפער אין די מדרגות אדער שטופען פון בעשאפענע. עס זיינען דא אין תנ"ך אויסדריקע, וואס רעכענען צו איהם צו א געשטאלט, אן אויסזעהן, א געוויסע פארמע. אין פלעצער ווערט ער אפגעמעלדט אלס א וועזען מיט גליעדער, מיט קערפער־טהיילען, און אין פלעצער זיינען דא אויסדריקע וואס רעכענען צו איהם צו חושים אדער געפיהלען און אויך האנדלונגען פון פשוט'ע ברואים. דא זיינען איניגע ביישפיעלע: "ויברא את האדם בצלמו" — ער האט בעשאפען דעם מענשען אין זיין פארמע; "על פי ה'" — דורך גאט'ס מויל; "באזני ה'" — אין גאט'ס אויערען; "וירח ה'" — גאט האט געשמעקט; "וינחם" — ער האט חרטה געהאט; "ויקץ כישן" — ער האט זיך אויפגעכאפט ווי א שלאפענדער, און נאך פיעלע אזעלכע אויסדריקע. וועגען דיזען ענין האט שוין דער גרויסער גאון רבנו סעדיה, ז"ל, גערעדט און עס איז ניט נויטיג איבערצוגעבען זיינע רייד. מיר וועלען אבער יא זאגען, אז דער נויט האט געצוואונגען צוצורעכענען צום בעשעפער אייגענשאפטען פון בעשאפענע, כדי מענשען זאלען בעסער פערשטעהן די מציאות הבורא, גאט'ס עקזיסטענץ. ווארום ווען מען זאל רעדען וועגען גאט אויף אזא אופן ווי מען דארף וועגען איהם רעדען, אין הויכע גייסטיגע ווערטער און פראזען, וואלטען מיר די זאך ניט פערשטאנען, ווייל דאס איז א צו דעליקאטער ענין וואס איז שווער משיג צו זיין מיט'ן פשוט'ען שכל. און ווען מיר וואלטען די גאטהייט גאר ניט פערשטאנען, וואלטען מיר איהם ניט געדיענט.

דעריבער האָבען די תורה און די נביאים גערעדט וועגען דעם בעשעפער מיט אזעלכע ווערטער און אויסדריקע וואָס מענשען פערשטעהען, כדי מיר זאָלען אנפאנגס אריינגעהמען אין זינען, אז עס איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט, און נאכהער וועלען מיר זיך אליין אריינטראכטען אין דעם ענין און מיר וועלען פערשטעהן, אז אין אמת׳ען איז די גאָטהייט א הויכער און טיעפער ענין; א דעליקאַטנע זאַך וואָס קען ניט אָפּגעמעלדט ווערען אזוי פּראָסט. און דער קלוגער און פערשטענדיגער, וואָס וועט זיך גוט אריינטראכטען אין דעם, וועט ביסלעכווייז סוף כל סוף קומען צו א העכערען בעגריף און וועט פערשטעהן דעם ענין ריכטיגער. און דער נאר און דער פּראָסטאק וואָס וועט ניט געהן ווייטער צוליעב זיין קורצען שכל און וועט אין זיין געדאנק אָפּמעלדען דעם בעשעפער אויף דעם פּראָסטען אופן, ווי עס ווערט געזאָגט אין די פסוקים, וועט ער אויף דיענען גאָט אויף ווי ווייט ער וועט קענען, און קיין שטראָף וועט ער דערפאר ניט האָבען, ווייל ער וועט דאָך האָבען א גערעכטע טענה, אז ער האָט מעהר ניט געוואוסט, אז ער האָט בעסער ניט פערשטאַנען. ווארום עס ווערט פון א מענשען ניט פערלאנגט, אז ער זאָל וויסען מעהר ווי ער וויים און קען בעגרייפען מיט זיין שכל אָדער מעהר ווי זיינע קרעפטען ערלויבען איהם. מען קען נור בעשטראָפען יענעם וואָס קען משיג זיין מעהר און ער פוילט זיך אָדער ער פערנאכלעסיגט דאָס צו טהאָן, אָבער ניט דעם יעניגען וואָס האָט ניט ביכולת צו וויסען מעהר ווי ער וויים.

און ווען די תורה און די נביאים וואָלטען גערעדט וועגען גאָט מיט די ריכטיגע הויכע אויסדריקע ווי עס דארף וועגען איהם גערעדט ווערען, וואָלטען דאָס בלויז אביסעל מענשען פערשטאַנען און די איבעריגע, מיט די שוואכערע מחות, וואָלטען קיין זאַך ניט געוואוסט און וואָלטען פערבליבען אָהן א תורה און אָהן א גלויבען. איז דאָך גלייכער, אז מען האָט דעם ענין פון גאָטהייט איינגעוויקעלט אין גשמיות, אין פּראָסטקייט. וויים דער נאר, דער מענש מיט׳ן שוואכען שכל, אז עס איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט, און דעם מענשען מיט א העכערען פערשטאנד, שאדט דאָס ניט, ווייל ער פערשטעהט, אז דאָס איז ניט אזוי איינפאַך ווי עס ווערט געזאָגט און ער נעהמט זיך די מיה צו בעטראכטען דעם ענין טיעפער ביז ער פערשטעהט די זאַך בעסער.

דאָס איז אזוי ווי איינער קומט צופאָהרען צו א רייכען פריינד צו גאסט. דארף דאָך יענער פערזאָרגען, אז דעם אורח׳ס קעמלען אָדער עזלען זאָלען האָבען וואָס צו עסען און ער דארף דעם אורח אליין אויך געבען עסען. שיקט ער א סך היי און האָבער פאר די בהמות און דעם גאסט גיט ער א געוועהנליכען מאָלצייט וואָס א מענש דארף האָבען. אזוי האָבען די תורה און די נביאים זיך פערברייטערט מיט פּראָסטע, האַמעטנע אויסדריקע וועגען דעם בורא פאר די פּראָסטאַקעס, צו וועלכע מען מוז רעדען אין דער פשוט׳ער שפּראַך וואָס מענשען רעדען און פערשטעהען, אזוי ווי אונזערע חכמים האָבען געזאָגט: „דברה תורה כלשון בני אדם" — די תורה האָט גערעדט אין דער מענשליכער שפּראַך. אָבער דעליקאַטנע, גייסטיגע ענינים, וואָס בלויז נור שאַרפע מחות קענען בעגרייפען, זיינען בלויז וואו־ניט־וואו אָנגעדייטעט. דאָס איז כדי אלע מענשען זאָלען וויסען, אז עס איז דאָ א בורא אויף דער וועלט, דער אומוויסענדער אויף זיין שטייגער, לויט ווי ער קען משיג זיין, און דער פערשטענדיגער לויט זיינע העכערע בעגריפע, וואָס ער קען האָבען פון קורצע אָנדייטונגען. און דאָס וואָס

די צוויי סאָרטען מענשען זיינען פערשיעדען אין זייערע בעגריפע וועגען די גאָטהייט, מאַכט ניט אויס, אַבי זיי וויסען ביידע אַז עס איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט.

צוליעב דעם זעלבען טעם ווערט אין דער תורה ניט דערמאַהנט בפירוש קיין שכר און עונש אויף יענער וועלט, מחמת פשוט'ע מענשען קענען ניט בע־גרייפען וואָס עס הייסט אַ גייסטיגער תענוג אָדער פערקעהרט — גייסטיגע יסורים. דעריבער ברייננט די תורה אין פיעלע ערטער פערשפּרעכונגען אויף גוטעס פאַר טהאָן גוטעס און פערקעהרט — געוויסע שטראָפען פאַר די וואָס פערדיענען דאָס, אָבער אַלץ פיזישע, קערפּערליכע, ניט קיין גייסטיגע לעולם הבא נאָכ'ן טויט. אויף די לעצטע זיינען נור פאַראַן איינינע אַנדייטונגען, אָבער זיי ווערען ניט ארויסגעזאָגט דייטליך. אַזוי איז אויך מיט אַנדערע הויכע ענינים, וועלכע פערשטענדיגע מענשען קענען ביסלעכווייז אליין ערפאַהרען מיט זייער שכל און די טעמפּע מחות קענען דאָס סאַי ווי סאַי ניט פערשטעהן, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין משלי: „ומבקשי ה׳ יבינו כל" — די וואָס זוכען די גאָטהייט, די וואָס נעהמען זיך די מיה צו פאָרשען דעריבער, קענען אַלעס פער־שטעהן.

און משה רבנו האָט אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלען ניט דענקען, אַז דער בע־שעפער האָט וועלכע עס איז געשטאַלט אָדער פאָרמע. די תורה רעכענט עס צו איהם צו, כדי מענשען, וואָס קענען איהם ניט פאָרשטעלען ווי ער איז, זאָלען ווענינגסטענס וויסען אַז ער איז דאָ, אַז ער עקזיסטירט; אָבער מען דאַרף ניט אָננעהמען אַז דאָס איז טאַקע אַזוי, ווי עס ווערט געזאָגט: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראיתם כל תמונה" — איהר זאָלט זיך היטען ניט פאָרצו־שטעלען דעם בורא אלס אַ גשמיי, אַ קערפּערליכעס וועזען, ווייל ווען ער האָט צו אייך גערעדט אויפ'ן באַרג סיני, האָט איהר קיין געשטאַלט געזעהן. מיר געפינען נאָך אַזעלכע פּסוקים אין דער תורה, אין נביאים און אין כתובים. דע־ריבער זייגען דאָ אַנדערע פּסוקים וואָס רעדען וועגען זיין נאָמען, ניט פון איהם אַליין. „ויברכו שם כבודך", „ליראה את השם", „יודו שמך גדול ונורא". און נאָך פיעלע אַזעלכע אויסדריקע, ווייל מיר קענען אין אונזער פאַנטאַזיע ניט פאָרשטעלען די גאָטהייט גופא, רעדען די פּסוקים וועגען זיין נאָמען, וואָס איז פיעלע מאָל דערמאַהנט אין דער תורה און אין די ספרי הנביאים.

אין מאַנכע ערטער פון די הייליגע שריפטען ווערט צוגערעכענט גאָט'ס נאָמען צום הימעל, צו דער ערד און צו די ווינטען: „אלהי השמים ואלהי הארץ", „יפקוד אלהי הרוחות", און נאָך אַזעלכע. דאָס איז צוליב דעם, ווייל דורכ־דעם, דורך די עקזיסטענץ פון דיעזע זאַכען, איז דער אויבערשטער בעוואוסט אלס זייער בעשעפער. מיר געפינען אויך, אַז גאָט'ס נאָמען ווערט דערמאַהנט אין פערבינדונג מיט אונזערע אָבות: „אלהי אברהם יצחק ויעקב". דאָס איז צוליעב דעם, ווייל דורך די אבות זיינען מענשען מעהר בעקאַנט געוואָרען מיט דעם עניין פון גאָטהייט, און מחמת מיר האָבען פון זיי בקבלה צו געהן אין גאָט'ס וועגען, אַזוי ווי עס ווערט געזאָגט אויף אברהם'ען: "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט" — ער וועט אָנ־זאָגען זיינע קינדער און זיין הויז־געזינד נאָך איהם זיי זאָלען היטען גאָט'ס וועג און טהאָן גוטעס און גערעכטיגקייט. און דעריבער האָבען אונזערע אבות זוכה געווען אַז דער בעשעפער זאָל גערופען ווערען אויף זייערע נעמען, ווייל

אין זייער צייט זיינען זיי געווען די איינציגע צו דינען איהם, ווארים די מענ־
שען פון זייער דור זיינען געווען געצענדיענער.

אבער דאס וואס מיר רעכענען צו גאט'ס נאמען צום הימעל, צו דער ערד
און צו די אבות, מיינט ניט חלילה וועלכע עס איז אבהענגיגקייט פון זיין זייט.
ווען מיר וואלטען געקענט בעגרייפען די גאטהייט ריכטיג, וואלטען מיר פער־
שפארט אנגעבען סמנים, דער גאט פון הימעל, פון דער ערד, אדער פון די אבות.
אבער אזוי ווי אונזער שכל איז ניט שארף גענוג צו בעגרייפען דעם ריכטיגען
ענין פון גאטהייט, מוזען מיר אנקומען צו געוויסע בעצייכנונגען. ווען דער
איבערשטער האט געשיקט משה'ן ארויסנעהמען די אידען פון מצרים און ער
האט געפרעגט וואס פאר א נאמען ער זאל אנגעבען, האט ער איהם פריהער גע־
הייסען אנגעבען זיין נאמען "אהיה", אבער אזוי ווי דער איבערשטער האט גע־
וואוסט, אז פון דיעזען נאמען וועט דאס פאלק ניט בעגרייפען וואס ער איז, האט
ער געהייסען משה'ן אנגעבען דעם סמן: "דער גאט פון אייערע עלטערן",
דאס הייסט: דער וואס זיי ווייסען בקבלה פון די אבות, כאטש מיט'ן אייגענעם
שכל פערשטעהען זיי איהם ניט.

ווארים די איבערצייגונג אז א זאך עקזיסטירט, קומט דורך דרייערליי
אופנים: ווען מיר פיהלען די זאך מיט אונזערע חושים, דורך זעהן, הערען, פיה־
לען דעם געשמאק, דעם ריח אדער ווען מיר קענען דאס אנטאפען מיט די הענד.
צווייטענס, ווען מיר פערשטעהען די זאך מיט'ן שכל און מיר האבען ראוית אז
דאס איז דא, אז דאס עקזיסטירט. דריטענס, ווען מיר האבען בקבלה פון אזעל־
כע וואס מיר גלויבען אז זיי האבען געזאגט די ריכטיגקייט. אויב מיר קענען
א זאך ניט פיהלען מיט אונזערע חושים, אויך ניט פערשטעהן מיט אונזער שכל
ווי אזוי אזא זאך קען עקזיסטירען, אבער ווען עס ווערט אונז איבערגעגעבען און
בעשטעטיגט פון מענשען, אויף וועלכע מיר פערלאזען זיך, גלויבען מיר אין
דעם. און ווייל פיהלען דעם בורא מיט אונזערע חושים זיינען מיר ניט אימ־
שטאנדע, בעגרייפען מיר איהם פון די ראיות וואס מיר האבען אויף זיין עקזיס־
טענץ און פון דער הגדה, פון די זאגען וואס מיר האבען פון אונזערע אבות.

אבער די ראיות וואס מיר האבען אויף די מציאות הבורא, אויף גאט'ס
עקזיסטענץ, זיינען אונגעהייער פיעל. ווען מיר בעטראכטען דיא שאפונגען
אין דעם גרויסען וועלט־רוים, זיינען ניטא אזוי פיעל ווערטער און אזוי פיעל
געדאנקען אויסצודריקען דעם בעשעפער'ס גרויסקייט און זיינע מדות. מיר
געפינען אפילו אין תנ"ך פערשיעדענע פסוקים און אויסדריקע אזן, אזוי צו זא־
גען, טיטולען פאר'ן בעשעפער, אבער דאס איז אלץ נור איבערפלעכליך, ווארים
אריינטראכטענדיג זיך מעהר אין דעם ענין, קען אפילו א טויזענד־טויזענד חלק
פון זיין גרויסקייט ניט אויסגעדריקט ווערען אין ווערטער אדער געדאנקען. דע־
ריבער זאגט דער פסוק אין תהלים: "לך דומיה תהלה" — פאר גאט איז שוויי־
גען א לויב־געזאנג. דאס איז אזוי ווי א דימענט וואס זיין ווערטה קען גאר
ניט אפגעשאצט ווערען, איז ווען איינער זאגט, למשל, אז דאס איז א שעהנער
דימענט, א בלישצענדיגער דימענט, הייסט עס ניט אז ער לויבט איהם, נור
פערקעהרט, אז ער מאכט איהם ביליגער.

דעריבער דארף זיך א מענש בעמיהען צו קענען דעם בורא פון זיינע טהא־
טען, אבער ניט פון זיין עצם, פון זיין וועזען גופא, ווייל די ערשטע איז די
לייכטסטע וועג צו קענען איהם, און די צווייטע — זעהר א שווערע. א גע־

וויסער חכם האט געזאגט: וואס מעהר מען וויים דעם בעשעפער, אלץ מעהר וויים מען, אז מען ווייסט איהם ניט. אן אנדער חכם האט זיך אויסגעדריקט: די חכמה ביי א קלוגען מענשען בעשטעהט אין דעם, וואס ער וויים, אז אין דעם ענין פון משיג זיין די אמת'ע גאטהייט איז ער א נאר. דער נאר ווידער מיינט, אז ער ווייסט עס און בעגרייפט עס.

פרק ז'

פון אלעם וואס איז געזאגט געווארען אויבען ווייסען מיר, אז מען קען דעם בעשעפער ניט פארשטעלען אין וועלכע עס איז געשטאלט אדער פארמע. די פסוקים וואס שטעלען איהם אזוי פאר, טארען ביי א פערשטענדיגען מענשען ניט אויסגעטייטשט ווערען פראסט, און דער וואס קען בעגרייפען מעהר דארף זיך סטארען דאס צו טהאן.

איינער האט אמאל געפרעגט ביי א קלוגען מענשען: "וואס איז דער בעשעפער?" האט ער איהם געענטפערט: "אן איינציגער גאט". "און ווי איז ער? וואס פאר א סימן קענסטו מיר אנגעבען אויף איהם?" — האט יענער ווייטער געפרעגט. "א גרויסער קעניג" — האט דער חכם געענטפערט. "און וואו איז ער?" "אין געדאנקען, אין שכל" — איז געווען דעם חכם'ס ענטפער.

יענער האט זיך ניט בענוגענט מיט די דאזיגע תשובות און ער האט זיך אפגערופען: "ניט דאס האב איך געמיינט. איך וויל, אז דו זאלסט מיר איהם אפמעלדען ריכטיג וואס ער איז, ווי ער זעהט אויס און וואו זיין בעשטימטער פלאץ איז". "דו פרעגסט מיך אויפ'ן בעשעפער" — האט דער חכם געענטפערט — "אזעלכע פראגעם וואס זיינען שייך צו פרעגען אויף בעשאפענע, ניט אויף א בעשעפער, וואס קען ניט אפגעמעלדט ווערען אזוי, אז מיר זאלען איהם פיהלען מיט אונזערע חושים. מען קען צו איהם ניט צורעכענען קיין אויסזעהן, מען קען אויף איהם ניט אנגעבען קיינע סמנים און קיין ארט, וואו ער געפינט זיך. אזוי ווי עס ווערט געזאגט אויף איינעם, אז ער פלעגט זאגען אין זיין תפלה: "גאט, וואו קען איך דיך געפינען? אבער וואו קען איך דיך ניט געפינען? דו ביזט בעהאלטען און מען זעהט דיך ניט און דו ביזט פול אומעטום". דאס וואס איך האב דיר געענטפערט אויף דיינע פראגען איז וויל פאר דעם וואס האט ניט קיין העכערען בעגריף קען מען דעם בורא אנדערש ניט אפמעלדען. אבער די ריכטיגקייט איז אזוי ווי יענער פלעגט זאגען. קערפערליך איז ער ניטא, מען קען איהם ניט זעהן און געפינען, אבער ער עקזיסטירט אויף אזא אופן וואס אונזערע קערפערליכע געפיהלען קענען ניט בעגרייפען. אין דעם ענין פון גאטהייט דארפסטו וויסען און פערשטעהן, אז דו ביזט אונוויסענד און דו קענסט די ריכטיגע גאטהייט ניט בעגרייפען. און ווען דו שטעלסט פאר דעם בורא און דיינע געדאנקען אין וועלכע עס איז געשטאלט אדער פארמע, בעמיה זיך נאכצופארשען די זאך, ארייטראכטען זיך אין דעם מעהר, דאן וועט דיר קלאהר ווערען, אז ער עקזיסטירט, אז ער איז דא, אבער דו וועסט זיך ארויסשלאגען פון זינען, אז מען קען צו איהם צורעכענען א געוויסען אויסזעהן אדער פארמע. דו וועסט איבערציינגט זיין אין זיין עקזיסטענץ פון די בעשאפונג וואס דו זעהסט אויף דער וועלט, אבער ניט אלס אזא וועזען וואס מען קען אפמעלדען אדער בעגרייפען מיט אונזערע חושים".

און כאָטש אפילו עס איז ניטאָ קיין זאַך וואָס מען קען צוגלייכען צום בורא, אָבער א קליינעם פערגלייך קענען מיר צו איהם יא געפינען, אום צו פערשטאַרקען דעם בעגריף וועגען גאָטהייט.

מיר ווייסען גוט, אז יעדער איינער פון אונז האָט א נשמה, א לעבהאפט אָדער א לעבענס־קראַפט. מיר זיינען איבערצייגט אין דעם, כאָטש מיר קענען ניט האָבען דעם מינדעסטען בעגריף, אז דאָס זאָל האָבען וועלכע עס איז פאָרמע, געשטאַלט אָדער אפילו ריח. אָדער לאָמיר נעהמען אונזער שכל. מיר ווייסען, אז דער שכל ווירקט אין אונז. מיר זיינען זיכער, אז דער שכל ארבייט און טהוט אויף געוויסע זאכען, כאָטש מיר קענען זיך ניט פאָרשטעלען, אז דאָס זעהט אויס אזוי אָדער אזוי. היינט אז מיר, בעשאַפענע, האָבען אין זיך זאכען צו וועלכע מען קען ניט צורעכענען קיין געשטאַלט, קיין פאָרמע, טאָ ווי איז שוין דער בעשעפער אליין? און אז מיר האַלטען שוין דערביי, דאַרפען מיר שוין ניט מעהר ערקלעהרען דעם ענין. עס איז שוין פאַר אונז גאַנץ דייטליך, אז מיר דאַרפען מורא האָבען פאַר'ן בעשעפער און ניט פאָרשטעלען איהם אלס א וועזען וואָס מען קען זעהן אָדער פיהלען מיט איינעם פון אונזערע חושים. און קיין מענש טאָר זיך ניט אָנשטרענגען צו וועלען פאָרשטעלען אין זיין פאַנטאַזיע וועלכען עס איז אויסזעהן אָדער געשטאַלט פאַר'ן בעשעפער, אזוי ווי בן סירא האָט געזאָגט: "דאָס וואָס עס איז פון דיר בעהאַלטען, זאָלסטו ניט נאָכזוכען; דאָס וואָס איז פאַר דיר פערדעקט, זאָלסטו ניט נאָכפאָרשען. סטאַרע זיך נור צו וויסען דאָס וואָס דיר איז ערלויבט און האָב ניט קיין עסק מיט בעהאַלטענע זאַכען". דער כלל איז, אז אין דעם ענין פון גאָטהייט דאַרף מען ניט געהן צו ווייט. אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין משלי: „כבוד אלהים הסתר דבר" — פאַר גאָט איז מעהר כבוד אז מען בעהאַלט, אז מען פערעפענטליכט זיין גרויסקייט וואָס וויינינגער.

און מיר דאַרפען אין זינען האָבען נאָך א זאַך וועגען די פיזישע און גייסטיגע חושים פון מענשען. די פיזישע אָדער קערפערליכע חושים אָדער געפיהלען זיינען: "זעהן, הערען, שפירען א ריח, פיהלען א טעם און אָנטאַפען זאכען מיט די הענד אָדער מיט אן אנדער אבר. די גייסטיגע חושים זיינען: דער זכרון, די מחשבה, דער געדאַנק אָדער דאָס טראַכטען און דער ווילען, דער כח פון וועלען, פון חשק האָבען צו געוויסע זאכען. און די אַלע חושים זיינען אָפּגעזונדערט איינע פון די אַנדערע. יעדער חוש אָדער געפיהל האָט זיין אייגענע אויפגאַבע און קען ניט דיענען פאַר אן אנדערען. מען קען ניט זעהן מיט די אויערען אָדער הערען מיט דער נאָז. מען קען ניט פיהלען א טעם טאַפּענדיג א מאכל מיט די הענד און מען קען ניט געברויכען דעם כח פון אן אנדער חוש צו פיהלען וואַרעם אָדער קאַלט, טרוקען אָדער נאַס. און יעדער חוש איז בעשרענקט. עס קען נור דערגרייכען ביז א געוויסען גרעניץ. א מענש קען זעהן פאַר א געוויסע שטרעקע, און וואָס א געגענשטאַנד דערווייטערט זיך פון אויג, אַלץ שוואַכער זעהט מען איהם, ביז ער ווערט אינגאַנצען פערשוואונדען און מען זעהט איהם גאַר ניט. אזוי איז אויך מיט'ן געהער געפיהל און די אנדערע געפיהלען, ווייל זיי זיינען אַלע בעשרענקט, און אזוי איז אויך מיט די גייסטיגע געפיהלען, וועלכע האָבען אויך יעדער איינער א בעזונדערען כח און זיינען אויך בעגרעניצט ביז געוויסע פונקטען.

דער שכל האָט זיין אויפגאַבע דער מענש זאָל דורך איהם פערשטעהן זאכען און ענינים. מען קען אָבער ניט אָנווענדען דעם כח פון זכרון אז ער זאָל טהאָן

דעם שכל'ס ארבייט. דער שכל האט כח צו בעגרייפען זאכען פון זיך אליין אדער פון ראיות, פון בעווייזע וואס דער מענש ווייס. זאכען וואס זיינען ניט צו הויך, פשוט'ע זאכען פערשטעהט דער שכל אליין און הויכע זאכען פערשטעהט דער שכל דורך ראיות וואס בעווייזען אזא אזוי איז דאס. צו בעגרייפען די גאטהייט, צו פערשטעהן ריכטיג וואס דער בעשעפער איז, איז אונזער שכל צו שוואך. ער קען דאס ניט משיג זיין, בעגרייפען מיר נור אז ער איז דא, אז ער עקזיסטירט פון די ראיות וואס מיר האבען אויף זיין עקזיסטענץ. און דער וואס טראכט צופיעל וועלענדיג אויסגעפינען וואס פאר אן אויסזעהן אדער פארמע דער בורא האט, אדער ער וויל איהם צוגלייבען צו וואס עס איז, קען ער חס ושלום קומען צו דער מיינונג אז ער איז גאר ניטא, ווייל מען קען פאר איהם ניט געפינען קיין געשטאלט, קיין אויסזעהן און קיין עהנליכקייט צו וואס עס איז. וועלען בעגרייפען אזא הויכע, פערבארגענע זאך מיט'ן שכל איז פונקט ווי וועלען זעהן מיט די אויערען אדער שפירען א גערוך מיט די אויגען. אונזער שכל איז געשאפען צו בעגרייפען און צו פערשטעהן ביז א געוויסען פונקט און ניט מעהר.

דאריבער דארף א מענש ניט טראכטען איבער'ן קאפ. מען דארף נור פערשטעהן און וויסען אז עס איז דא א גאט אויף דער וועלט פון די ראיות וואס מיר זעהען פון די בעשאפונג און ניט מעהר. טראכטען צופיעל קען אראפפיהרען פון וועג, ניט ארויפפיהרען.

איך וועל די זאך דייטליכער ערקלעהרען. יעדער חוש, יעדער געפיהל בעגרייפט נור דאס וואס בעלאנגט צו איהם. און ווען די קערפערליכע חושים טהוען אפ זייערס, דאן ערשט בעגרייפט דער שכל דאס וואס ער האט בכח צו בעגרייפען. צוםביישפיעל: א זאך איז געווארפען געווארען פון וויטענס און האט געטראפען א מענשען, האט דער מענש געהערט דעם קלאנג אין דער לופט, האט געזעהן די זאך, און ווען די זאך האט איהם בעריהרט, האט דער מענש געפיהלט איהר קאלטקייט אדער ווארימקייט, אדער איהר הארטקייט אדער ווייכקייט, ערשט נאך דעם אלעמען האט דער שכל פערשטאנען אז אימיצער האט די זאך געווארפען, ווארום וועלכער עס איז געגענשטאנד וועט זיך דאך ניט אויפהויבען פון זיך אליין. זעהען מיר דאך, אז דאס וואס די קערפערליכע חושים בעגרייפען בעגרייפט ניט דער שכל, כאטש ער איז גייסטיג און העכער פאר די זעהע־קראפט, הער־געפיהל און אנדערע קערפערליכע געפיהלען, איז זעלבסטפערשטענדליך, אז זאכען וואס מיר בעגרייפען בלויז מיט'ן שכל, קענען ניט בעגריפען ווערען מיט די קערפערליכע געפיהלען. און וויבאלד אזא אזוי, וויבאלד אז בעגרייפען די עצם גאטהייט קענען מיר אפילו מיט אונזער שכל אויך ניט, טא ווי קענען מיר זיך ערלויבען צו וועלען איהם בעגרייפען מיט אונזערע האמעטנע קערפערליכע געפיהלען און דענקען צו פערגלייכען איהם צו וועלכען עס איז קערפערליכען געגענשטאנד ?

און צווייטענס: האבען מיר א בעוויז, אז נאכטראכטען און נאכפארשען צופיעל אין גייסטיגע ענינים מאכט קאליע אונזער שכל. דאס איז אזוי ווי איינער וואס בענוגענט זיך ניט מיט די ליכטיגקייט און ווארימקייט פון דער זון צו זיין איבערצייגט אז זי עקזיסטירט און ער קוקט אויף דער זון צו וויסען מעהר וועגען איהר אויסזעהן און קיילעכדיגקייט. אזעלכער מאכט קאליע זיינע אויגען און קען אינגאנצען בלינד ווערען. אזוי איז אויך מיט בעגרייפען די גאטהייט. אויב מיר בעגרייפען דעם בעשעפער נור דערפון וואס מיר זעהען זיין בעשאפונג און די

חכמה און וואונדער וואָס עס ליגט אין דעם, איז גוט; ווילען מיר זיך אָבער אָנ־שטרענגען צו בעגרייפען מיט אונזער שכל איהם אַליין, זיין וועזען גופא, קענען מיר דעם שכל פערלירען, אַקוראַט אַזוי ווי מיר קענען פערלירען די אויגען פון קוקען אַ סך אויף דער ליכטיגער זון.

מיר דאַרפען דאַריבער פאַרזיכטיג זיין אין דעם. מיר דאַרפען אויך וויסען און פערשטעהן, אַז דאָס וואָס די תורה און די נביאים האָבען דעם בורא פאַרגע־שטעלט אַלס אַ וועזען מיט קערפּערליכע אייגענשאַפטען, איז דאָס ניט געמיינט פּשוט ווי געזאָגט. דאָס זיינען נור מליצות צו געבען די פּראָסטע מענשען, וואָס פערשטעהען ניט מעהר, אַ בעגריף אין גאָט׳ס עקזיסטענץ. אַזוי ווי עס איז שווין פריהער ערקלעהרט געוואָרען. דאָס איז אַזוי ווי ווען מען גיט אַ בהמה אָדער אַ פערד טרינקען, סמאַקעט מען מיט די ליפּען אָדער מען פייפט און דאָס מאַכט דער בהמה אָדער דעם פערד צו טרינקען מעהר. די חיה פערשטעהט דאָס סמאַקען אָדער פייפען בעסער ווי מען זאָל צו איהר רעדען מיט ווערטער, מיט מענשליכע קלוגע ווערטער. קורץ: צום בעשעפער קען מען ניט צורעכענען קיין שום קער־פּערליכע אייגענשאַפט, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט: „ומרומם על כל ברכה ותהלה" — ער איז העכער פון וועלכע עס איז ברכה און לויב־געזאַנג. מיר דאַרפען איהם נור פערשטעהן און בעגרייפען פון דער חכמה וואָס עס ליגט אין די בעשאַפונג און אין דער וועלט פיהרונג.

עס זיינען אָבער דאָ זאַכען וואָס נעהמען אוועק פון מענשען דעם אמת׳ן בעגריף פון יחוד, פון די איינהייט פון בעשעפער: דאָס גלויבען, חס ושלום, אַז עס איז דאָ מעהר ווי איינער; אמונה אין עבודה זרה, ווי דיענען, למשל, צו דער זון, צו דער לבנה אָדער שטערען; דאָס פּראָווען צבוע׳סטווא, זיין כלומרשט אַ ריכטיגער מאמין, כדי צו קריגען לאָסקע ביי מענשען, און דאַד זיין אריינגע־טהאָן אין תאוות, אין קערפּערליכע ליידענשאַפטען. וואָרום די וואָס זוכען נור זייער אייגענע הנאה, מעגען זיי אפילו לפנים זיין פרומע און גלויביגע, זיינען זיי פּאָרט ניט קיין אמת׳ע מאמינים, און פון דיזע און ענליכע זאַכען דאַרף זיך אַ מענש אויסהיטען.

און אויב עס וועט זיך געפינען אַ נאַרישער מענש וואָס וועט לייענען מיין ספר און וועט פרעגען: צו וואָס האָב איך אַזוי פיעל אָנגעשריבען אין דעם „שער היחוד"? ווייס מען דען ניט אַז גאָט איז איינער ווען מען לערנט אָפּ איין בלעטעל פון דער תורה!? וועל איך איהם ענטפערען אַזוי ווי שלמה המלך האָט געזאָגט: „ענה כסיל כאולתו" — ענטפער דעם נאַר לויט זיין נאַרישע פראַגע. מיין תשובה צו איהם וועט זיין: אַז ניט אַלע מענשען האָבען דעם זעל־בען פערשטאַנד. איינער פערשטעהט מעהר, איינער ווייניגער; איינער האָט אַ שאַרפען קאָפּ, איינער אַ טעמפּען, און פאַר די וואָס זייער פערשטאַנד און השגה איז ניט גרויס, מוז מען אַ זאַך ערקלעהרען ריכטיג מיט איינצעלהייטען. די תורה אַליין זאָגט פיעלע זאַכען בדרך רמז, בלויז מיט קורצע אָנדייטונגען. איז דער וואָס זיין פערשטאַנד איז גרעסער, פערשטעהט מעהר, און דער וואָס זיין שכל איז טעמפּ, פערשטעהט ווייניגער אָדער גאָר ניט. איך האָב דאַריבער געמוזט מאריך זיין, ערקלעהרען די זאַך ברייט פאַר די פערשלאָפענע, פאַר די מענשען מיט שוואַכע מחות וואָס פערשטעהען ניט זאַכען אויפ׳ן וואונק.

אַ משל דערצו לאָמיר נעהמען די זון, וואָס איז פריי פאַר אַלע מענשען הנאה צו האָבען פון איהר. זיינען אָבער דאָ דרייערליי מענשען. עס זיינען דאָ

מענשען מיט געזונטע אויגען, וואס געניסען די אמת׳ע הנאה פון דער זון; עס זיינען ווידער דא בלינדע, וואס זיי געניסען גאר ניט פון דער זון׳ס ליכטיגקייט, און ווידער מענשען מיט קראנקע אויגען, וואס די שיין פון דער זון איז פאר זיי שעדליך. עס איז גאר פונקט פארקעהרט: אז זיי לייגען צו פלאסטערס צו זייערע אויגען און זעהען ניט די שיין פון טאג, קענען זיי געהיילט ווערען; ווען אבער זיי לאזען זייערע אויגען פריי, קענען זיי גאר אינגאנצען בלינד ווערען. דער ענין פון יחוד, פון גאט׳ס איינהייט, די לעהרע דערפון איז אויך פאר דרייערליי קלאסען מענשען: פאר מענשען מיט געזונטען שכל, פאר גאר אומוויסענדע און פאר מענשען מיט שוואכען שכל. די ערשטע זיינען אזוי ווי די מענשען מיט פאלקאם געזונטע אויגען. דיזע קענען בעגרייפען אחדות הבורא פון דער תורה אליין, אזוי ווי יענער געניסט פריי די ליכטיגקייט פון דער זון און זיי דארפען ניט פיעל אנ־קומען צו מיין ספר. די צווייטע זיינען אזוי ווי די בלינדע. אזוי ווי יענע זעהען גאר ניט, אזוי ווייסען דיזע און פערשטעהען גאר ניט, זיי קען מיין ספר ניט ברייגנען קיינע נוצען. מיינע ערקלעהרונגען וואס איך האב אנגעגעבען זיינען אבער נויטיג פאר׳ן דריטען קלאס, פאר מענשען וואס פערשטעהען עפעס יא, אבער ניט אינגאנצען. זיי דארף מען צולייגען פלאסטערס, מען דארף זיי געבען מעהר צו פערשטעהן, כדי זיי זאלען קומען צו דער מדרגה פון די ערשטע. אויב אבער מען וועט דיזען קלאס מענשען ניט שארפען דעם שכל, אויב מען וועט ניט קורירען זייער שוואכען פערשטאנד און זיי וועלען נעהמען קוקען צו הויך, וועלען זיי גאר פערנארישט ווערען, אקוראט אזוי ווי דער מענש מיט די שוואכע אויגען קען בלינד ווערען, ווען ער קורירט זיך ניט, ווען ער לייגט ניט צו קיין פלאסטער צו זיינע אויגען און קוקט אויף דער זון. אין תנ״ך זיינען דא א סך פסוקים וואס פערגלייכען חכמה מיט נארישקייט צו ליכטיגקייט מיט פינסטערניס, צו זעהענ־דיגקייט און בלינדקייט: ״יש יתרון לחכמה כיתרון האור מן החושך״, ״החכם עניו בראשו והכסיל בחשך הולך״, און נאך אזעלכע.

אט פאר די האלב בלינדע האב איך געשריבען דיזען ספר און גאט זאל אונז העלפען צו טהאן זיין ווילען.

סוף פון שער היחוד